

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE OF
ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6 19080 Tallinn Estonia tel +372 681 4650 fax +372 667 8399 E-mail eki@ki.ee

Eesti lihaturg 2004. aastal

Tallinn 2005

Vastutav täitja: Maris Viileberg

Töö tellija: Põllumajandusministeerium

Eesti Konjunktuuriinstituut
Rävala 6, 19080 Tallinn
Tel 681 4650
Fax 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunktuuriinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	4
Liha tootmine	5
Lihatööstus	10
Hinnad.....	13
Väliskaubandus.....	20
Tarbimine	26
Euroopa Liit ja maailmaturg	32
Kokkuvõte	38

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti lihasektori arengust 2004. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- lihatootmise ja loomade arvu muutusi;
- lihatööstuste tootmiskahtude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja turu hinnad);
- lihaatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- liha tarbimist ja selle muutusi;
- lihaatoodete müügiolukorda EL-s ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 44 lehekülge.

Eesti lihaturg 2004. aastal

Liha tootmine

2004. aastal suurenes liha tootmine Eestis 4% ning ulatus esialgsetel hinnangutel kokku 70,3 tuhande tonnini (2003.a. – 67,5 tuh t, tabel 1). Kasvas nii sea-, veise- kui ka linnuliha tootmine, kusjuures linnuliha tootmismahd suurenes juba neljandat aastat järjest. Lambaliha tootmine, mis on senini Eestis niigi väike olnud, vähenes eelmisel aastal veelgi.

Tabel 1

Liha ressursside ja kasutamise bilanss
(tuh. tonni)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003*	2004*
RESSURSID							
Jäägid aasta alguseks	2,6	1,0	5,0	1,4	1,4	2,4	1,4
Liha toodang	60,0	61,1	53,3	57,3	68,3	67,5	70,3
- veiseliha	19,3	21,7	15,4	14,2	16,5	13,1	15,0
- sealiha	32,4	31,3	30,3	33,6	39,9	39,5	39,9
- linnuliha	7,9	7,7	7,3	9,2	11,5	14,4	15,1
- lambaliha	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
Import	30,7	40,3	40,6	45,8	43,6	44,1	38,4
Loomulik kadu liha termilisel töötlemisel ja hoidmisel	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,1	0,1
KOKKU RESSURSSE	92,3	101,4	97,9	103,5	112,3	113,9	108,6
KASUTAMINE							
Eksport	9,6	9,3	9,7	15,7	24,2	26,5	22,7
Kasutatud loomade ja lindude söödaks	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,2	0
Toiduna tarbimine	81,2	86,6	86,3	83,6	85,2	85,8	85,9
Jäägid perioodi lõpuks	1,0	5,0	1,4	1,4	2,4	1,4	0

Allikas: ESA ja Põllumajandusministeerium.

* 2003. ja 2004. aasta hinnanguline PM ja EKI andmetel, lihatoodangule on lisatud söödavad subproduktid.

Veisekasvatuse

2004. aasta lõpuks oli veiste arv 3,1% ehk 8,1 tuhande pea võrra väiksem 2003. aastaga võrreldes (tabel 2). Aastaga vähenes nii lehmade kui ka lihaveiste arv. Toorpiima nappus piimaturul on elavdanud huvi piimakarja kasvatuse vastu. Lüpsilehmade arv küll vähenes 2004. aastal 1,6%,

ent samas on karjas suurenenud lehmullikate arv. 2004. aasta 31. detsembri seisuga oli Eestis 134,2 tuhat noorloomu ja lihatõugu veist, kellest 53,1 tuhat olid lehmullikad.

Tapaveiste eluskaalu kogumass oli 2004. aastal 29,3 tuhat tonni. 2003. aastaga võrreldes suurenes tapaveiste eluskaal 1,3 tuhande tonni võrra ehk 4,6%. Hinnanguliselt suurenes mullu nii tapale viidud veiste arv kui ka nende keskmine kaal (tabel 4).

Tabel 2

Loomade arv ja juurdesünd aastatel 1992-2004 (tuh. tk.)

Aasta	Loomade ja lindude arv aasta alguseks					Loomade ja lindude juurdesünd aastas			
	Veised	sh. lehmad	Sead	Lambad	Linnud	Vasikad	Põrsad	Talled	Linnud
1993	614,6	253,4	541,1	124,2	3418,1	217,2	596,5	54,3	5535,1
1994	463,2	226,7	424,3	83,3	3226,1	201,2	644,3	43,9	6733,7
1995	419,5	211,4	459,8	61,5	3129,7	178,7	652,9	33,2	7696,6
1996	370,4	185,4	448,8	49,8	2911,3	159,0	456,1	20,3	2959,7
1997	343,0	171,6	298,4	39,2	2324,9	143,4	498,9	19,1	3848,3
1998	325,6	167,7	306,3	35,6	2602,0	145,8	557,4	17,6	5008,8
1999	307,5	158,6	326,4	30,8	2635,7	141,3	493,9	22,1	4474,6
2000	267,3	138,4	285,7	32,2	2461,8	113,6	528,6	18,4	5457,8
2001	252,8	131,0	300,2	32,2	2366,4	117,0	634,1	16,7	5767,2
2002	260,6	129,3	345,0	32,4	2294,9	114,3	645,0	22,0	7283,9
2003	253,9	115,6	340,8	33,8	2096,3	110,2	662,4	27,5	8604,4
2004	257,2	116,8	344,6	34,3	1945,2	112,4	663,6	...	...
2005	249,1	114,9	353,7	44,5	2042,4	x	x	x	x

Allikas: ESA

Tabel 3

Tapaloomade ja -lindude eluskaal 2002-2004.a. (tuh t)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004/2003	
								+/- tuh t	+/- %
Veised	...	...	32,7	30,1	35,1	28,0	29,3	+1,3	+4,6
Sead	...	...	42,7	47,4	56,3	57,3	54,3	-3,0	-5,2
Lambad, kitsed	...	...	...	0,6	0,7	0,8	0,7	-0,1	-12,5
Linnud	...	...	...	12,6	15,8	19,2	20,7	+1,5	+7,8
Kokku	99,7	101,8	86,0	90,7	107,9	105,4	105,0	-0,4	-0,4

Allikas: ESA

Lihatööstused ostsid 2004. aastal kokku 48,5 tuhat veist, mis oli 5,3 tuhat pead ehk 12,3% rohkem kui 2003. aastal. Kokkuostetud veistest saadi 10,2 tuhat tonni liha. Seda oli 900 tonni ehk 9,7% enam kui 2003. aastal. Kokkuostetud veiseliha keskmine hind oli ESA andmetel 2004.

aastal 18.79 kr/kg, mis oli pea samal tasemel 2003. aasta veiseliha keskmise hinnaga (2003.a. - 18.44 kr/kg).

Veiseliha siseturu vajadustest kaeti mullu kodumaise toorainega üle 93%. Isevarustatuse tase langes aastaga 6%-punkti võrra. Nõudlust kodumaise veiseliha järele on tõstnud impordi vähenemine ning MDM-i sisseveo keelustamine eelmise aasta maikuus.

Tabel 4

Loomade realiseerimine ja tapaloomade keskmine kaal aastatel 1993-2004

Aasta	Tapaks viidud loomade ja lindude arv (tuhat tk ¹)				Ühe tapalooma keskmine kaal (kg)			
	Veised		Lambad	Linnud	Veised		Sead	
	Veised	Sead			eluskaal	lihakeha	eluskaal	lihakeha
1994	205,9	450,0	56,8	5306,9	312	184	102	68
1995	185,9	522,1	38,2	5110,9	295	183	100	67
1996	161,1	502,9	25,3	3801,5	292	183	93	63
1997	140,4	419,1	19,2	3640,3	285	193	102	72
1998	136,3	452,7	19,4	5841,7	295	197	104	75
1999	154,2	445,9	18,3	4889,7	300	195	100	74
2000	107,0	419,2	14,9	4755,8	317	194	102	76
2001	85,5	454,9	13,8	5865,2	353	214	104	77
2002	92,7	545,4	17,3	7487,6	379	217	103	76
2003	76,8	543,1	20,3	8940,8	364	216	106	76
2004	79,0	507,0	16,0	9000,0	370	211	107	77

¹ 2004.a. tapaloomade arv hinnanguline
Allikas: ESA

Veisekasvatuse arenguks on kehtestatud rida riiklikke toetusi. Nii oli 2004. aasta juba neljas aasta, mil maksti riigieelarve vahenditest toetust piimalehma kasvatamiseks. Eelmisel aastal kulus selleks 108,3 miljonit krooni. Toetust maksti 2627-le loomapidajale 101144 lehma eest. Toetuse ühikumääraks kujunes 2004. aastal 1065 krooni lehma kohta ja 2600 krooni maakarja tõugu lehma kohta. 2001. aastast alates makstakse ammlehma toetust. 2003. aastast hakati esmakordselt maksuma ka noorpullide ja härgade kasvatamise toetust. 2004. aastal maksis PRIA 6254 põllumehele 76,8 miljonit krooni veiste kasvatamise toetust. Kokku sai toetust 99254 loomühiku ja-gu veiseid. Toetuse suuruseks oli 1084.02 krooni lehmade ja vähemalt 24 kuu vanuste lehmml-likate kohta, 774.30 krooni vähemalt 8 kuu vanuste pullide ja härgade kohta, 542.01 krooni 8-24 kuu vanuste lehmml-likate kohta ja 154.86 krooni 1-8 kuu vanuste vasikate kohta. 2005. aastast alates on plaanis juurutada põllumajandusliku keskkonnatoetuse raames makstavat eraldi toetust maatõugu veiste kasvatamise eest. 2005. aastal avaneb ka RAK meede 3.1 – investeeringud põllumajandustootmisse ja meede 3.2 – põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise paran-damise investeeringutoetus. Mainitutest esimene toetab lihaveiste ja lammaste ostmist, veise-, sea- ja lambalautade ehitamist, rekonstrueerimist, sinna vajalike seadmete ostmist, sõnnikulaotu-

rite ostmist ning elektrisüsteemi, veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi, juurdepääsuteede ning reovete puhastussüsteemi ehitamist ja rekonstrueerimist ning võrkudega liitumist. Turuarendus-toetust (meede 3.2) saab taotleda põllumajandussaaduste ja toodetega seotud turu-uuringuteks, turuinformatsiooni kogumiseks, analüüsimiseks ja levitamiseks, tootearenduseks, põllumajan-dussaaduste ja -toodete ning töödeldud toodete tutvustamiseks, võistlustel, näitustel ja messidel osalemiseks ning nende korraldamiseks; koolituste korraldamiseks ja nendel osalemiseks; erine-vate kvaliteedijuhtimissüsteemide juurutamiseks ning turu paremale informeerimisele suunatud kvaliteedimärkide süsteemide rakendamiseks. Turuarendustoetusena on 2005. aastal planeeritud välja jagada 15 miljonit krooni.

Ka Eesti tapamajades rakendunud veiserümpade klassifitseerimise SEUROOP süsteem peaks motiveerima veiseliha tootmise laienemist ning selle tootjaid parandama kasvatatava liha kvaliteeti, mis omakorda tõstaks tarbijate huvi veiseliha vastu.

Seakasvatus

Seakasvatus on Eestis piimatootmise järel tähtsuselt teine loomakasvatusharu, kuid riiklikud ot-setoetused seakasvatases puuduvad. Seakasvatusele on probleemiks hindade kiire muutumine maailmaturul, mille mõju Eesti avatud turule on olnud aastaid väga tuntav. Nii on mõningane kokkuostuhindade tõus EL-s tõstnud ka Eesti sealiha kokkuostuhindu, mis omakorda on suurendanud seakasvatuse mahtu.

Statistikaameti andmetel oli 2004. aasta lõpuks Eestis 353,7 tuhat siga. 2003. aastaga võrreldes suurenes sigade arvukus 9,1 tuhande peaaegu võrra ehk 2,6%. Seakasvatuse mahu kasvule viitab ka põrsaste arvu kasv, mis 2004. aastal võrreldes 2003. aastaga suurenes 1,2 tuhande isendi võrra.

Lihatööstused ostsid 2004. aastal kokku 328,7 tuhat siga, mis 2003. aastaga võrreldes oli 4,3 tuhande võrra rohkem. Sealiha kokkuost tapakaalus suurenes 2004. aastal 2003. aastaga võrreldes 1,6%. Kui eelmisel aastal osteti kokku 25,2 tuhat tonni sealiha, siis tunamullu oli see 24,8 tuhan-de tonni tasemel. Kokku toodeti Eestis 2004. aastal sealiha 1,0% (esialgsetel hinnangutel 39,9 tuh.t; tabel 1) enam kui aasta tagasi. Siseturu isevarustamise tase langes 2004. aastal 95%-le 2003. aasta 100%-lt. Kogu lihatootmisest moodustab sealiha üle 57%. Suurenenud nõudlus seali-hale siseturul tuleneb impordi vähenemisest ning MDM-i keelustamisest.

Peale liitumist EL-ga rakendus ka Eestis EL ühtne turukorraldus, mille meetmetena reguleerivad sealihaturgu eraladustamine ja impordi piiramine väljastpoolt EL liikmesriike. Nende meetme-tega püütakse ära hoida suuri hinnakõikumisi, et tagada tootjatele stabiilne sissetulek.

Linnukasvatus

Nõudlus linnuliha kasvab kogu maailmas kiiremini kui teistele lihaliikidele. Aasta-aastalt enam kogub linnuliha poolehoidjaid ka Eestis. Sellele viitab viimastel aastatel suurenenud lindude arvukus ja aastaid kestnud tarbimise kasv. 2004. aasta lõpuks oli lindude arv Eestis tõusnud 2,042 miljoni linnuni. Aasta jooksul suurenes kodulindude arv 5,0% ehk 97,2 tuhande võrra. 2004. aastal suurenes linnuliha toodang esialgsetel hinnangutel 15,1 tuhande tonnini, kasv võrreldes 2003. aastaga oli 4,9%. Linnuliha moodustab ligikaudu 28% liha siseturu tarbimismahust, ulatudes 24 tuhande tonnini. 2003. aastaga võrreldes linnuliha tarbimine küll mõnevõrra vähenes,

kuid seda eelkõige MDM-i sisseveo keelustamise tõttu. Tootmismahu suurenemise ja impordi vähenemise tulemusel paranes ka isevarustatuse tase. 2004. aastal kaeti Eesti siseturu vajadusest kodumaise linnuliha 55% 2003. aasta 50%-lise taseme asemel. Linnuliha tootmise suurendamiseks on kodumaine nõudlus olemas. Praeguse kodumaise ja imporditud linnuliha hinnasuhte juures eelistab aga osa madalama ostujõuga Eesti elanikest odavamalt importliha. Leedust pärit linnuliha usaldab tarbija enam kui varem Eesti turul müüdud USA linnuliha.

2004. aastal tõusis siseturul lihaga **isevarustamise tase** 3%-punkti, ulatudes 82%-ni 2003. aasta 79% asemel. Kodumaine lihatoodang kattis siseturu vajadused viimati 1993. aastal, kuid alates 1994. aastast käesoleva ajani on lihatootmine Eestis väiksem siseturu vajadusest ning vahe kaetakse impordiga. 2002. ja 2003. aastal moodustas importlihasaaduste osatähtsus lihasaaduste siseturumahus 23% ja 21%. 2004. aastal oli see 18%. Importliha jõuab tarbijani põhiliselt lihatööstustevõtete valmistoodetes. Kui 2003. aastal moodustas imporditud liha ligi poole lihatööstustes kasutatavast toorainest, siis 2004. aastal langes importliha kasutus 40%-le.

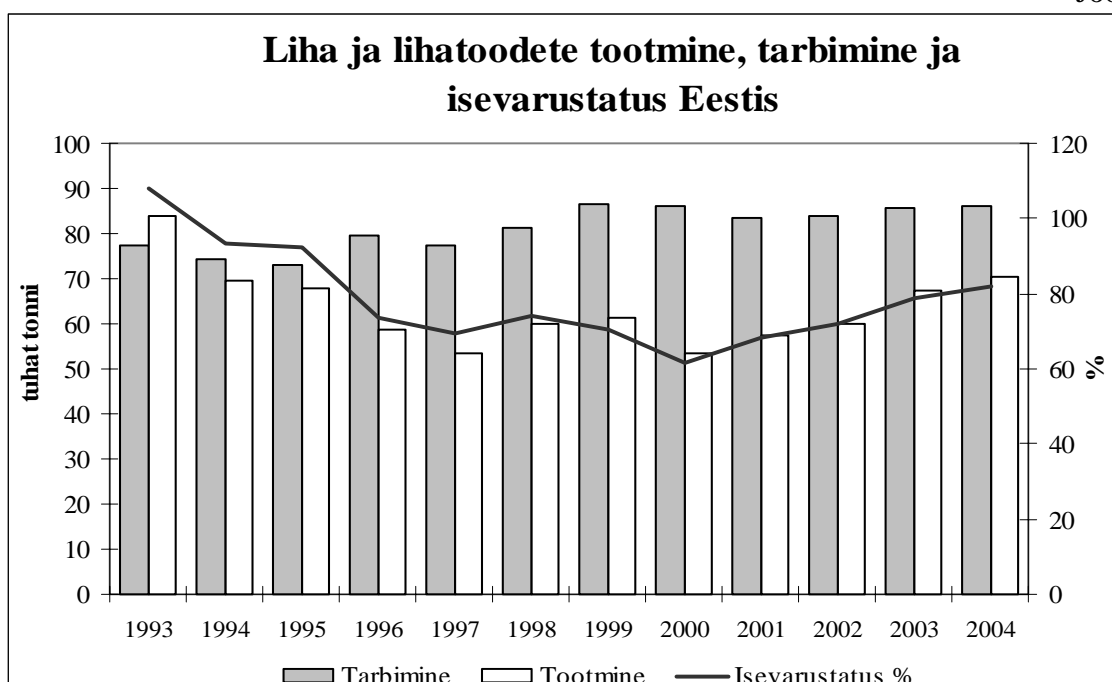
Tabel 5

Siseturu isevarustatuse tase Eestis (tuh t)

	2003			2004			Muutus
	Siseturu vajadus	Toodang	Siseturu vajaduse kate, %	Siseturu vajadus	Toodang	Siseturu vajaduse kate, %	
Veiseliha	13,3	13,1	98,5	16,2	15,0	92,6	-5,9
Sealiha	39,3	39,5	100,5	42,1	39,9	94,8	-5,7
Linnuliha	28,8	14,4	50,0	27,3	15,1	55,3	5,3
Kokku	85,8	67,5	78,7	85,9	70,3	81,8	3,1

Allikas: EKI

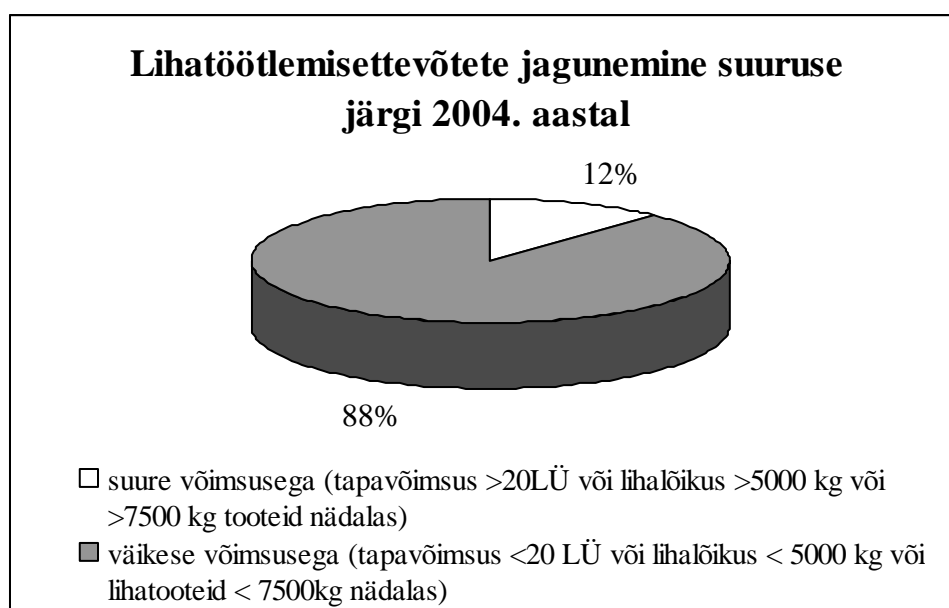
Joonis 1

Lihatööstus

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel oli Eestis 2004. aastal 142 lihakäitlemisettevõtet. Suure võimsusega lihatöötlemisettevõteteid oli 17, oma tapamaja oli nendest 6 ettevõttel. Väikese võimsusega lihakäitlemisettevõteteid oli 125, millest 79-l olid oma tapamajad (joonis 2). Vaatamata ettevõtete arvukusele, on Eesti lihaturg nii kapitali kui ka valmistoodangu turujaotuse osas kontsentreeritud. Valdavas osas lihatööstustes on toodete nomenklatuur sarnane, mis hoiab valmistoodangu turul teravat konkurentsi. $\frac{3}{4}$ liha ja lihatoodete turust kuulub 3 suuremale ettevõttele.

Joonis 2

Kolmel viimasel aastal on Eesti lihatööstuses kasvanud kodumaise päritoluga tooraine kasutamine. ESA andmetel ostsid tapamaju omavad lihakäitlemisettevõtted 2004. aastal 10,2 tuhat tonni veiseliha ja 25,2 tuhat tonni sealiha, kogumahuks 35,4 tuhat tonni. 2003. aastaga võrreldes suurenes mullu liha kokkuost kogumahuks 3,8%, kusjuures sealiha kokkuost suurenes 1,7% ja veiseliha kokkuost 9,7%.

Linnulihaga koos ulatus kodumaise tooraine kasutus lihatööstuses 46 tuhande tonnini. 2004. aastal toodi Eestisse lihatööstuse tarbeks ligi 27 tuhat tonni värsket ja külmutatud liha, mis moodustas lihatööstustes kasutatavast toorainest 41%. Importtooraine osakaal pole aastaga oluliselt muutunud, kuivõrd nõudluse kasvu tulemusel on suurenenud üldine toorainekasutus. Mõningast impordi vähenemist põhjustas MDM-i sisseveo keelustamine eelmisel aastal.

2004. aastal olid pea pooled (46%) kolmes suuremas tapamajas kokkuostetud veistest lehmad (D-kategooria). Piimalehma toetuse saamise tingimused on kaasa toonud lehmade tapale viimise järsu vähenemise veebruarist aprillini, mil tapamajades kokku ostetud veiste seas oli lehmade osakaal keskmisest madalam. Järsult kasvas aga lehmade osatähtsus kokkuostetud veiste seas mais ning juunis (tabel 7). 34% mullu kokkuostetud lehmadest klassifitseeriti P1, 29% P2, 13% O3 ja 12% O2 klassi. Teiste kvaliteediklasside osatähtsus oli märgatavalt väiksem.

Tabel 6

Liha kokkuost ja lihatoodete valmistamine lihatööstuse ettevõtetes 1997 - 2004.a.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
							kiirstatistika	
Kodumaine tooraine, tuh t								
Tapaloomade ja –lindude eluskaal	90,4	99,7	101,8	88,6	90,7	107,9	105,4	105,0
Liha toodang kokku, lihakaal	53,4	60,0	61,1	53,3	57,3	68,3	67,5	70,3
Liha kokkuost kokku	29,4	34,2	31,5	29,8	...	...	...	...
sh veiseliha	11,0	9,3	10,0	7,1	7,1	8,8	9,3	10,2
sealiha	13,0	15,1	13,6	15,5	16,5	21,9	24,8	25,2
Tööstuse toodang								
Liha (k.a. I kat. subproduktid) tuh t	29,4	34,7	37,0	37,5	39,3	31,7	36,1	37,4
veiseliha	10,1	9,2	10,7	9,3	9,0	...	...	...
sealiha	14,2	17,0	17,4	19,9	20,3	...	...	...
muu liha	1,3	1,4	1,9	1,5	1,6	...	...	...
linnuliha	3,8	7,1	7,0	6,8	8,4	...	...	...
Vorstitooted, tuh t	35,8	38,6	35,4	29,7	34,7	37,7	38,7	33,7
keeduvorstid, tuh t	...	...	...	...	...	12,7	14,1	...
sardellid	...	...	...	...	...	4,4	4,5	...
viinerid	...	...	...	...	...	9,6	8,6	...
poolsuitsuvorstid	...	...	...	...	...	7,3	7,5	...
täissuitsuvorstid	...	...	...	...	...	0,6	0,7	...
Suitsuliहतooted, tuh t	...	...	...	...	5,4	5,5	6,5	7,4
Lihakonservid, tuh t	1,1	1,2	0,5	0,3	0,7	0,2	0,1	0,1

Allikas: ESA

Tabel 7

Erinevate veise- ja vasikaliha kategooriate osakaal veiste kokkuostus
(% kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud veistest)

	I kv 04	II kv 04	III kv 04	IV kv 04	I pa 04	II pa 04	2004 a
A – pullid alla 2 a	45.4	36.5	40.0	38.0	40.7	38.9	39.7
B – muud pullid	2.7	2.2	2.1	1.6	2.4	1.8	2.1
C – härjad	5.2	2.6	2.9	3.9	3.8	3.5	3.6
D – lehmad	38.5	51.9	46.9	47.0	45.6	47.0	46.4
E – mullikad	8.2	6.8	8.1	9.5	7.5	8.8	8.2
Veised kokku	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Allikas: EKI

40% kokkuostetud veistest olid eelmisel aastal alla 2-aastased pullid (A-kategooria). Ka noortest pullidest suurem osa (48%) kuulus P1 klassi, 20% P2 ja sama palju ka O2 klassi.

Mullikate (E-kategooria) osakaal veiste kokkuostus oli 2004. aastal 8%. Mullikad klassifitseeriti põhiliselt P1 (20%), P2 (34%), O2 (21%) ja O3 (15%) klassi.

2004. aastal kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud sigadest hindasid spetsialistid enam kui pooled (59%) E-klassi kuuluvaiks. Pea kolmandik (32%) kuulus S-klassi ja 8% vastasid U-klassi nõuetele. Emiste ja kogu SEUROP-klassi nuumsigade summeeritud kokkuostust moodustasid emised 2004. aastal 3,7% (table 8).

Tabel 8

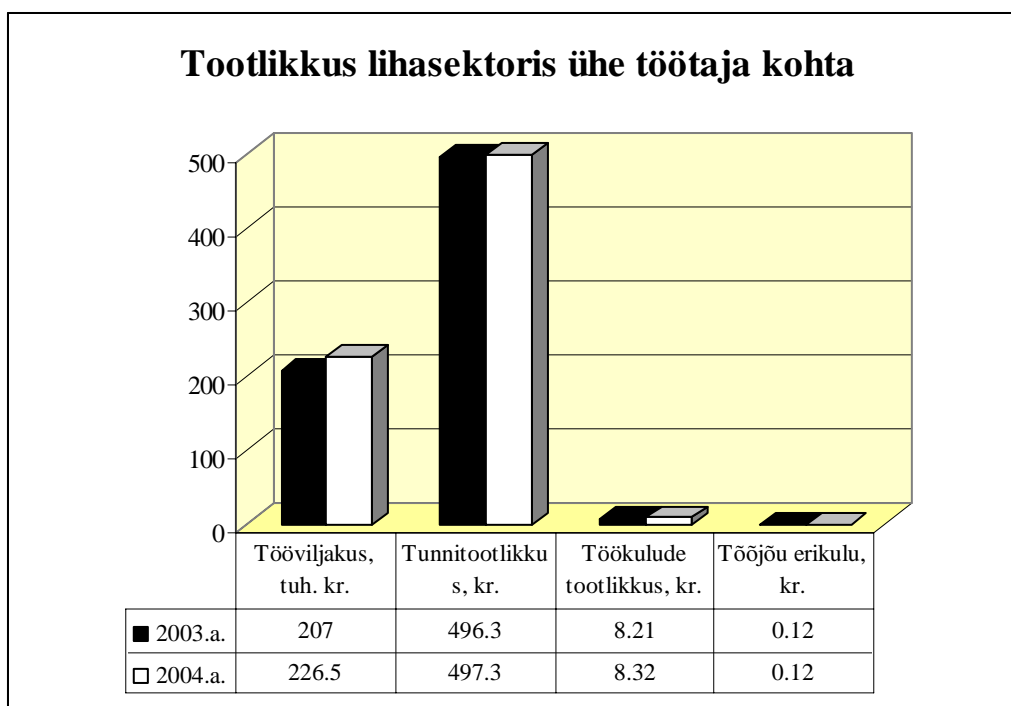
Erinevate kvaliteediklasside osakaal sigade kokkuostul
(% kolme suurema tapamaja poolt kokkuostetud sigadest)

	I kv 04	II kv 04	III kv 04	IV kv 04	I pa 04	II pa 04	2004 a
S	29.1	35.8	33.5	30.8	32.6	32.2	32.4
E	59.9	58.2	58.3	60.7	59.0	59.5	59.3
U	10.1	5.5	7.4	7.7	7.7	7.6	7.6
R	0.8	0.5	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7
O	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
P	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
SEUROP	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: EKI

Lihatööstuste **valmistoodang** 2004. aastal ESA kiirstatistika andmetel vähenes eelmise aastaga võrreldes 3,4% (tabel 6). Seda on põhjustanud ekspordi kahanemine. 2001. aastal sai alguse valmistoodangu ekspordi kiire kasv, mis vältas 2004. aastani. 2004. aasta tõi Eesti lihasektori jaoks kaasa ekspordi vähenemise. Mullu moodustas ekspordiks müük lihatööstuste toodangu müügist 13,1%. Aasta jooksul on see vähenenud 2,4%-punkti võrra. Valmistoodangut eksporditi põhiliselt Läti ja Leetu.

Ümberkorraldused tootmises, tootmistingimuste korrastamine ning euronõetele vastavusse viimine, tootmisvahendite täiustamine, suurenenud kvalifikatsiooninõuded töötajatele, tehnoloogia täiustamine ning tootmise intensiivsuse tõstmine on tõstnud lihakäitlemisettevõtete tootlikkust. 2004. aastal suurenes tööviljakus lihakäitlemisettevõtetes 2003. aastaga võrreldes 9,4% (joonis 3). Samas jääb tööviljakus Eesti lihatööstustes ligi kaks korda madalamaks kui Soomes. Eesti lihatööstustele tõsiseks probleemiks olnud ebaefektiivsuse on kaasa toonud olukord, kus lihatööstusettevõtete toodangu nomenklatuur on lai ja kattuv. Nii on iga ettevõtte sunnitud tegema kulutusi suure hulga erinevate masinate ja seadmete soetamisele, kulutama aega nende ümberseadistamisele, soetama erinevaid pakkematerjale. Samas suurendab nõudmisi valmistoodangu kvaliteedile ja selle püsivusele nii avanenud Euroopa Liidu turg kui ka järjest tihenev konkurents kohalikul turul, kus ettevõtetel tuleb teha järjest suuremaid pingutusi, et püsida konkurents.

Eesti lihatootmis- kui ka töötlemisettevõtete vastu on huvi tundnud mitmed välisinvestorid. Juba mitmendat aastat on Eesti suuremate lihatöötajate AS Rakvere Lihakombinaadi ja AS Tallegg omanik Soome kontsern Ruokatalo. Mullu sügisest on soomlaste Atria valduses ka AS Valga LT. Samal ajal on peale Euroopa Liiduga liitumist jõudsalt arenenud just ekspordile orienteeritud Leedu lihatootus. Koos Leedu VP Marketi jaekauplustega on Eesti turule tulnud Leedu lihatooted, mis oma soodsamate jahhindadega on pälvinud tarbijate heakskiidu. EL-ga liitumise järgselt on Eesti kauplustes laienenud ka teistest Euroopa riikidest pärit lihatoodete sortiment.

Hinnad

Eesti **sealihaturg** on tihedalt seotud Euroopa, eriti Põhjamaade turul toimuvate muutustega. 2004. aasta hinnatrend EL sealihaturul oli küll tõusev, kuid sealihha kokkuostuhinnad püsisid endiselt suhteliselt madalad. Sama trendi võis täheldada ka Eesti sealihaturul. 2002. ja 2003. aasta olid Eesti sealihha tootjatele rasked aastad, kus kokkuostuhind püsis väga madalal tasemel. Selles osas ei toonud erilist kergendust ka 2004. aasta, mida iseloomustas küll kuni novembrini toimunud väike hinnatõus, kuid kokkuostuhind jäi endiselt suhteliselt madalale tasemele ja hinnatõus selle sajandi alguse kõrgele hinnatasemele ei küündinud. Kui sigade tegelik kaalutud keskmine kokkuostuhind oli jaanuaris 18.96 kr/kg, siis kuust kuusse tasapisi tõustes ulatus oktoobris hind 22.38 kr/kg-ni. Aasta lõpus sealihha kokkuostuhind langes taas kukkudes detsembris 21.80 kr/kg-ni. 2004. aasta sealihha keskmine kokkuostuhind (SEUROP+emised) oli 20.72 kr/kg. 2003. aastaga võrreldes tõusis see vaid 1,9% (tabel 11). Siiski 2004. aasta jooksul (jaanuar võrreldes detsembriga) tõusis sigade tegelik kaalutud kokkuostuhind 2.84 kr/kg võrra. Sealihha

kokkuostuhinna tõusule Eestis aitasid kaasa EL-s sealiha kokkuostuhindade ning ekspordi- ja impordihinna tõus (vastavalt 8,5%, 20% ja 21,3%). Samal ajal vähenesid nii ekspordi- kui ka impordikogused. Sealiha kokkuostuhinnale mõjus positiivselt ka MDM-i sisseveo keelustamine, mis jõustus 2004. aasta maikuuks, ja lihaturul valitsenud veiseliha nappus.

Tabel 9

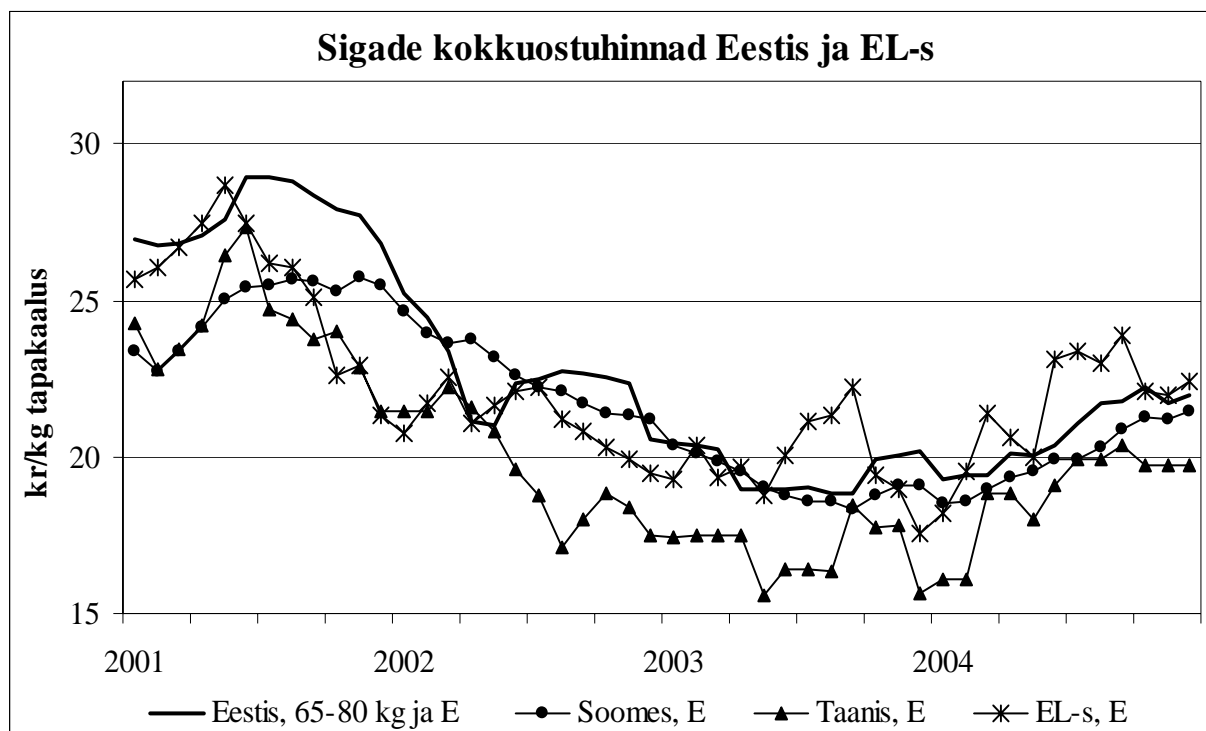
Sigade kaalutud keskmised kokkuostuhinnad Eestis 2004.a.
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus, jahutatud EL standardiga* lihakehad)

	jaan	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	dets 04/ jaan 04 +/-, %
S	19.90	22.16	22.77	22.82	23.32	22.78	22.90	15,1
E	19.28	21.10	21.69	21.73	22.21	21.68	21.90	13,6
U	18.17	19.38	20.18	20.34	20.84	20.35	20.39	12,2
R	16.28	17.90	18.57	18.73	19.05	18.84	19.10	17,3
O	14.92	16.81	18.11	18.06	18.42	17.24	17.57	17,8
P	-	-	-	-	-	-	-	-
SEUROP	19.30	21.18	21.85	21.93	22.38	21.64	21.97	13,8
Emised	13.75	16.27	15.84	13.52	13.27	17.16	15.97	16,1
SEUROP+emised	18.96	21.00	21.69	21.87	22.28	21.36	21.80	15,0

* lihakeha koos pea, saba ja esijalgadega

Allikas: EKI

Joonis 4

Tabel 10

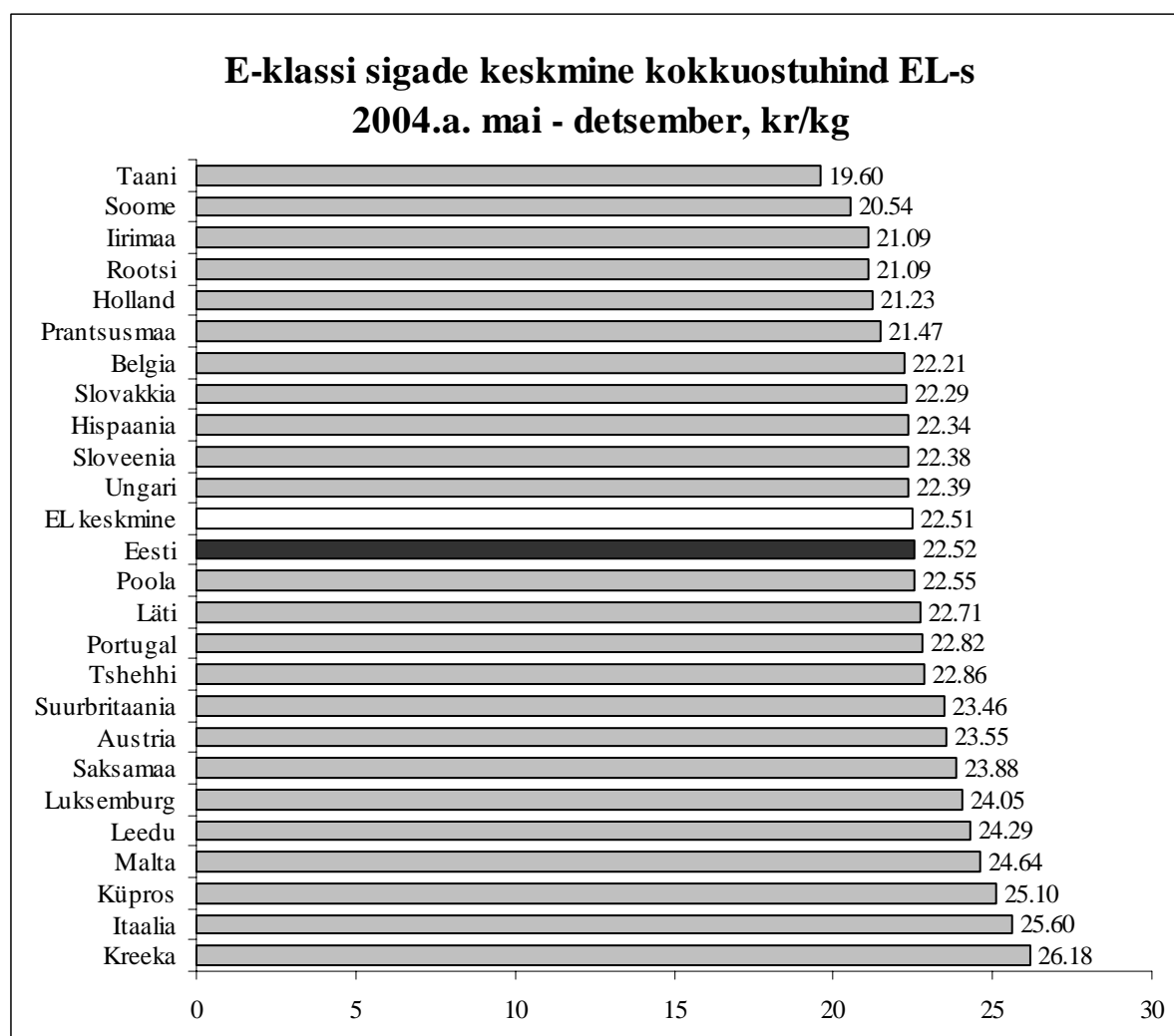
E-klassi sigade kokkuostuhinnad EL-s ja Eestis* (kr/kg tapakaalus)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005 I kv	2005 aprill
EL keskmine	22.04	26.07	21.22	19.92	21.61	21.77	20.68
Taani	20.79	24.60	19.73	17.09	18.86	19.16	19.24
Soome	21.13	24.67	22.77	19.21	19.99	21.86	21.92
Rootsi	22.90	23.92	21.51	19.31	20.28	20.70	20.58
Eesti	23.57	26.74	21.59	20.34	20.78	21.14	21.57

* 2004. a. kaalutud keskmised, varasemad aritmeetilised keskmised

Allikas: MLC, Euroopa Komisjon ja EKI

Joonis 5

Sealiha kokkuostuhinna väike tõus jaehinda 2004. aastal oluliselt ei mõjutanud. Nii tõusis sealiha keskmine jaehind kauplustes aastaga vaid 0,3-1,1%. Turgudel oli hinnatõus veidi suurem - 2,9%. Viinerite ja keeduvorsti keskmine jaehind kauplustes langes 1,0% ja hakkliha jaehind 5,3%. 2005. aasta esimestel kuudel püsis sealiha jaehind turgudel eelmisel aastal saavutatud tasemel.

Sealiha jaehind kauplustes tõusis selle aasta jaanuaris eelmise aasta detsembriga võrreldes 2,3 – 3,7% ning on viimastel kuudel ka sellele tasemele pidama jäänud. Viinerite, keeduvorstide ja hakkliha jaehind on jäänud selle aasta alguskuudel eelmise aasta tasemele.

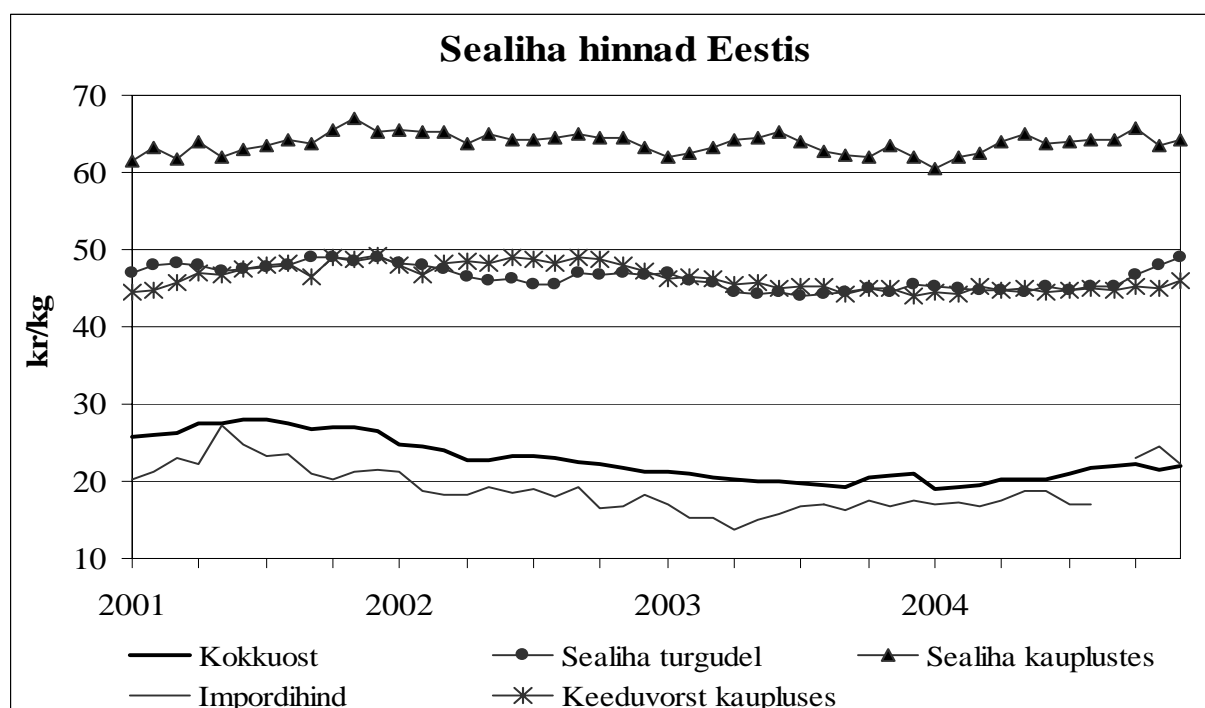
Tabel 11

Liha aastakeskmised hinnad Eestis 2003-2004. aastal (kr/kg)

	Kokkuostuhind tegelik		Jaehind turgudel		Jaehind kauplustes		Ekspordihind		Impordihind	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Sealiha	20.34	20.72	52.44	53.94	63.19	63.62	22.38	27.15	16.16	19.52
Veiseliha	18.71	18.73	45.57	45.35	59.55	59.85	75.72	32.39	28.86	32.13
Lambaliha	35.21	38.44	63.88	66.27	91.88	94.93	94.16	86.24	87.45	98.80
Broileriliha	27.80	21.84	34.03	35.45	38.68	38.29	21.40	20.13	11.54	14.33

Allikas: EKI

Joonis 6

Eesti **veiselihaturul** valitses 2004. aastal tõusev hinnatrend. Kui jaanuaris oli veiste kaalutud keskmine kokkuostuhind 15.91 kr/kg (EKI andmetel), siis detsembris oli see tõusnud 20.23 kr/kg-ni. Seega tõusis veiste kokkuostuhind 2004. aasta jooksul 27,2% ehk 4.32 kr/kg. Kui mullu I poolaastal oli veiste keskmine kaalutud kokkuostuhind veel 16.51 kr/kg, siis II poolaasta keskmiseks hinnaks kujunes juba 20.56 kr/kg, mis omakorda tõstis aasta keskmise kaalutud kokkuostuhinna 18.73 kr/kg-ni (tabel 11). Eelmise aasta jaanuaris hinnaarvestuses kasutusele võetud uue SEUROP liha klassifitseerimissüsteemi alusel tõusis mullu enam alla 2-aastaste pullide hind (A-kategooria), mis aasta jooksul tõusis 5.02 kr/kg võrra ning lehmade (D-kategooria) kokkuostuhind, mis liikus 12.56 kr/kg-lt jaanuaris 16.75 kr/kg-ni detsembris (+4.19 kr/kg). 2005. aasta esi-

mestel kuudel tõusis veiste kokkuostuhind Eestis järsult. Käesoleva aasta aprilliks jõudis veiste keskmine kokkuostuhind juba 26.23 kr/kg-ni (tabel 12).

Eestis kokkuostetud veistest olid kõige suurema osakaaluga D-kategooriasse (lehmad) kuuluvad loomad. Kuigi nende kokkuostuhind 2004. aastal kuust kuusse tõusis, jäi see eelmisel aastal üheks madalamaks EL-s. Eelmise aasta laienemisjärgne (maist-detsembrini) D-kategooria (R3, R4, O2, O3, O4, P2, P3) keskmine kokkuostuhind EL-s oli pea 2 korda kõrgem Eesti vastava kategooria keskmisest kokkuostuhinnast (joonis 7).

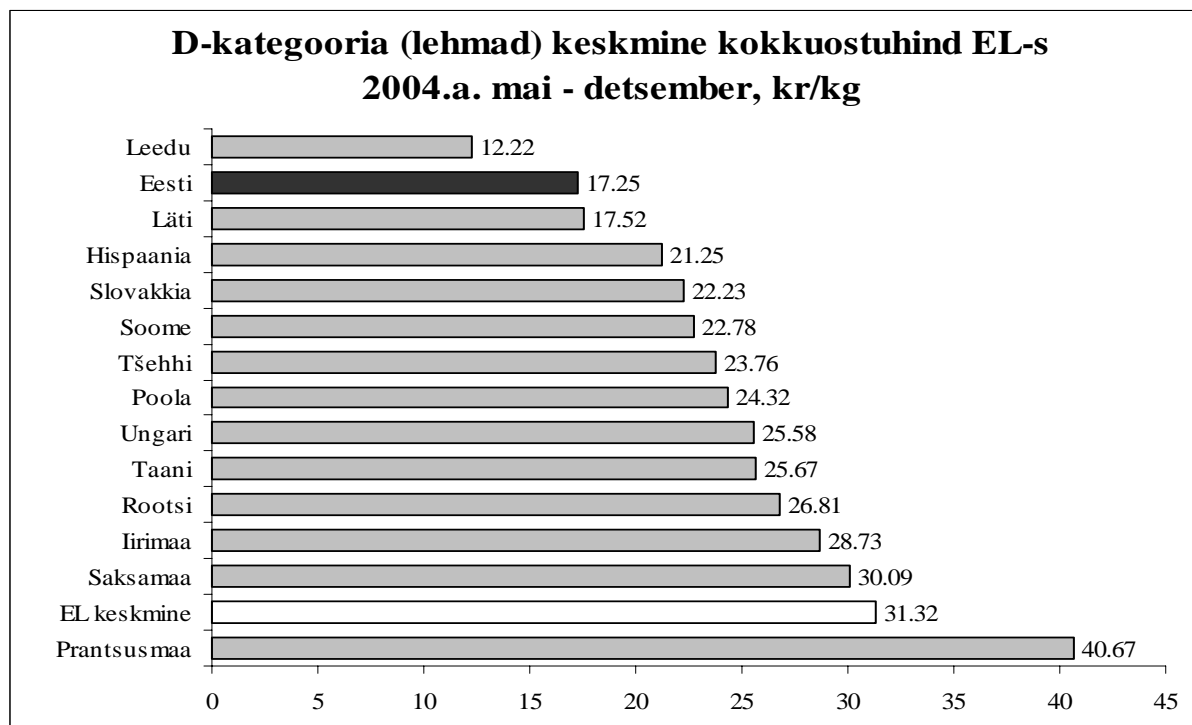
Tabel 12

Veiste kaalutud keskmised kokkuostuhinnad Eestis 2004.a.
(kr/kg käibemaksuta tapakaalus, jahutatud lihakehad)

	jaan	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	dets 04/ jaan 04 +/-, %
A – pullid alla 2 a	19.04	24.10	26.06	23.91	23.67	23.48	24.06	26,4
B – muud pullid	17.62	19.13	19.60	19.24	19.46	17.99	18.64	5,8
C – härjad	19.19	24.57	25.52	22.97	23.02	24.25	23.83	24,2
D – lehmad	12.56	16.34	18.37	16.86	16.73	16.68	16.75	33,4
E - mullikad	18.97	23.61	25.06	22.86	22.79	23.30	22.40	18,1
EUROP	15.91	20.03	21.65	20.83	20.35	20.23	20.23	27,2

Allikas: EKI

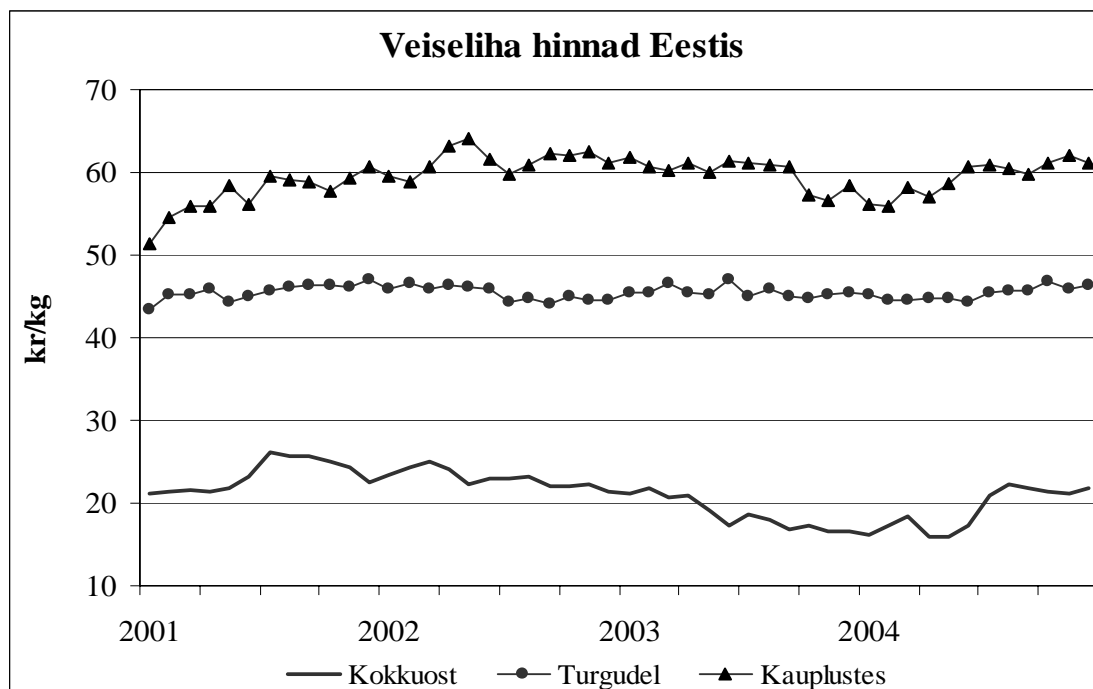
Joonis 7

Veiste kokkuostuhinna tõus 2004. aastal kergitas mõnevõrra ka veiseliha jaehindu. Kauplustes tõusis aastaga kondita veiseliha jaehind 69.54 kr/kg-lt 2003. aasta detsembris 76.97 kr/kg-ni 2004. aasta detsembris. Aasta keskmiseks hinnaks kujunes 75.08 kr/kg, mis oli 1,6% kõrgem

2003. aasta keskmisest. Kondiga veiseliha kallines kauplustes 42.80 kr/kg-lt 2003. aasta detsembris 47.55 kr/kg-ni 2004. aasta detsembris. Aasta keskmiseks jaehinnaks kujunes 44.62 kr/kg, mis oli aga 1,3% madalam 2003. aasta keskmisest jaehinnast. Turgudel veiseliha jaehind 2004. aastal oluliselt ei muutunud. Aasta keskmine veiseliha jaehind jäi turgudel 2003. aasta tasemele (tabel 11, joonis 8).

Joonis 8

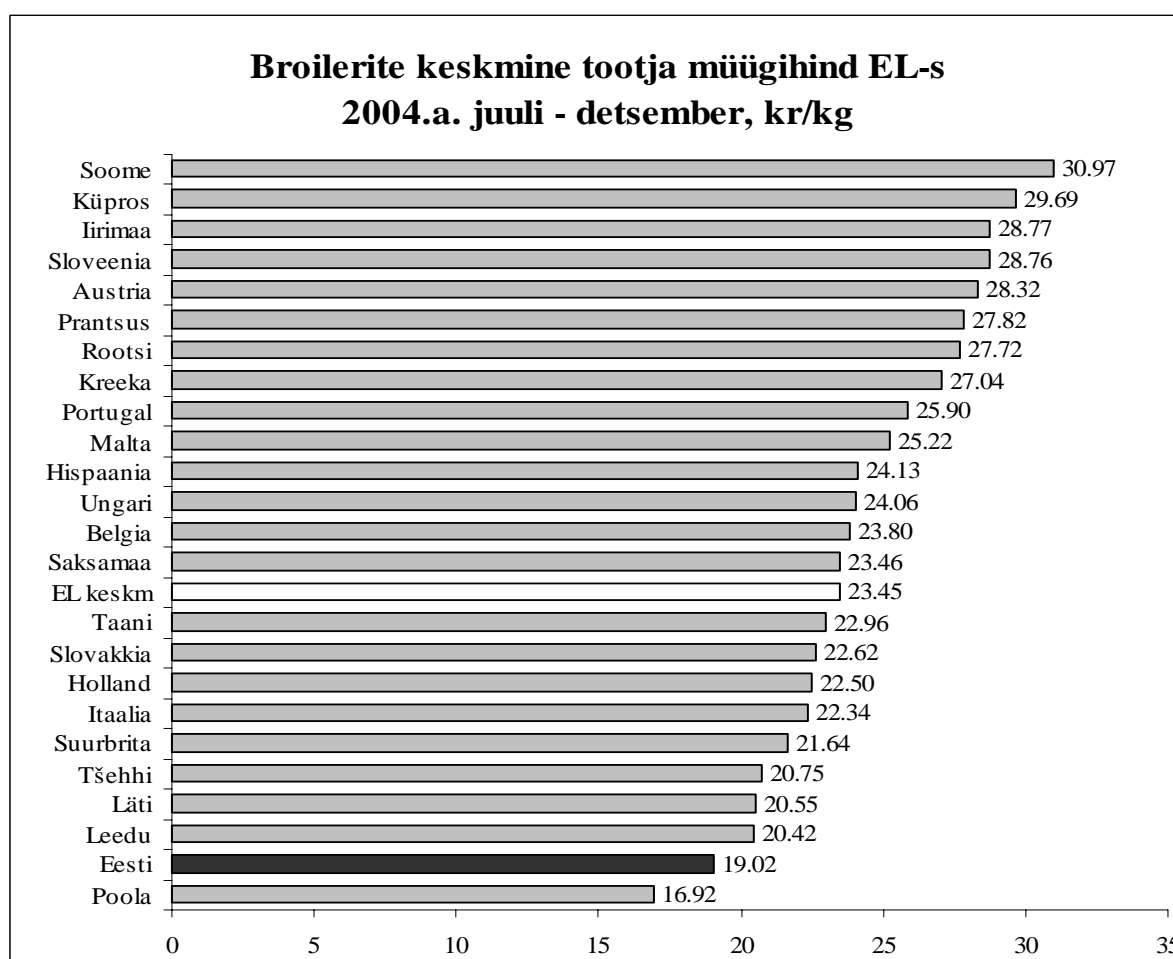
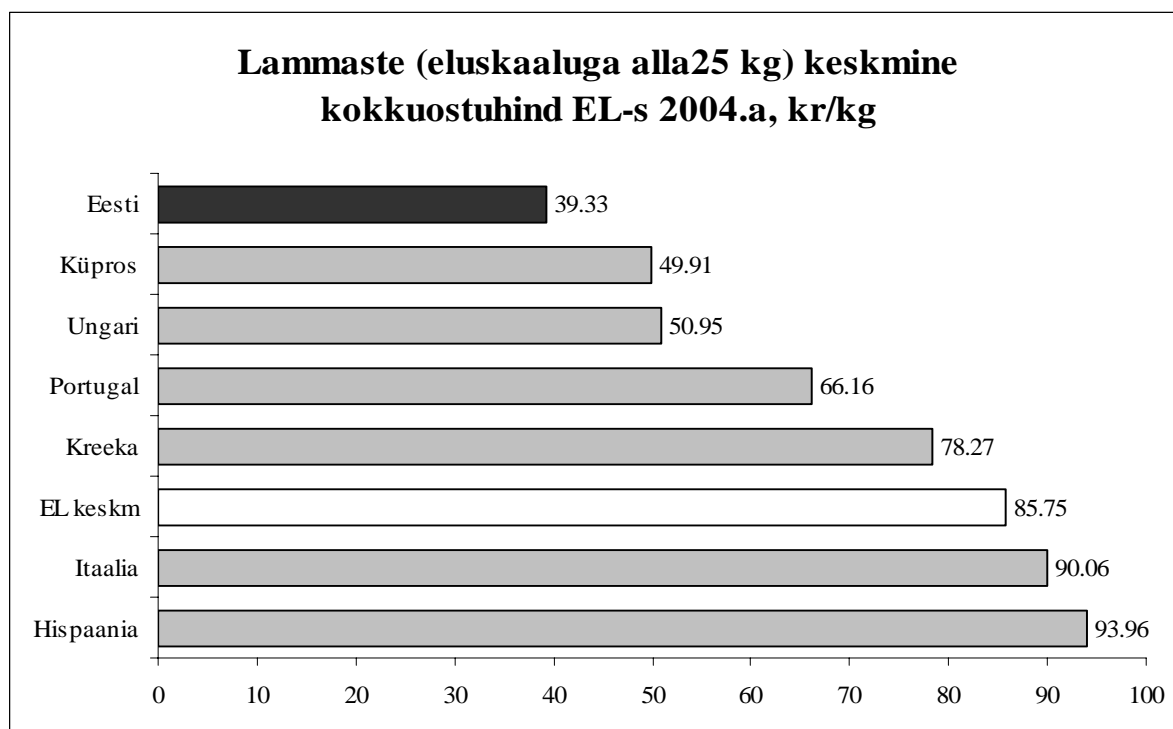

Lambaliha tarbimine on kogu Eesti lihatarbimisest väiksema osakaaluga. Pakkumise vähesus on taganud lambalihale püsivalt soodsa turukonjunktuuri ning kõrged kokkuostu- ja jaehinnad. Kuni pakkumine ei suuda katta ka seda väikest nõudlust lambaliha järele, on ennatlik hindade alane mist lambalihaturul oodata.

Noorte lammaste kokkuostuhinda EL-s mõjutab tugevasti sesoonsus. Eelmise aasta I poolaastal, mil noorte lammaste pakkumine oli suurem, nende kokkuostuhind EL-s langes jõudes juunis 72.53 kr/kg-ni. II poolaastast, mil noorte lammaste (eluskaaluga alla 25 kg) pakkumine langes, hakkas hind tõusma ulatudes novembris 103.99 kr/kg-ni. Alla 25 kg lammaste aasta keskmiseks kokkuostuhinnaks kujunes mullu EL-s 85.75 kr/kg (joonis 9). 2003. aastaga võrreldes on lammaste hind pea poole võrra tõusnud.

Linnuliha tootjate aasta keskmised väljamüügi hinnad püsisid 2004. aastal suhteliselt stabiilsed, hinnakõikumised jäid 0.40 kr/kg piiresse (tabel 11).

Broileri jaehind turgudel tõusis tasapisi 2003. aasta juunist kuni 2004. aasta veebruarini, mil hind oli kerkinud 36.12 kr/kg-ni. Järgmised neli kuud jaehind turgudel langes, jõudes juunis 34.98 kr/kg-ni. Juulis algas uus hinnatõus, mis jätkus väikeste tagasimineketega ka käesoleva aasta alguses. 2004. aasta detsembriks oli broileri jaehind turgudel tõusnud 35.15 kr/kg-ni, mis oli siiski

1,4% madalam aastatagusest broileri jaehinnast turgudel. 2004. aasta broileri keskmine jaehind turgudel oli 35.45 kr/kg, mis oli 4,2% kõrgem 2003. aasta hinnast. Eelmise aasta keskmine jaehind turgudel oli aga 7,4% madalam kaupluste keskmiset jaehinnast.

Supikana jaehind turgudel oli kuni eelmise aasta aprillini suhteliselt stabiilne. Mais hakkas hind langema. Langus osutus küll lühiajaliseks, juba juulis muutus hinnatrend taas tõusvaks ning püsis tõusev kuni aasta lõpuni. Detsembris maksis supikana turul keskmiselt 18.63 kr/kg, mis oli siiski 2,7% odavam kui aasta eest. 2004. aasta keskmine jaehind supikanale oli 18.10 kr/kg, mis oli 2,7% madalam 2003. aasta keskmisest jaehinnast.

Vaatamata mõnigasele hinnakõikumisele jäi 2004. aasta broileri keskmine jaehind kauplustes (38.29 kr/kg) 2003. aasta tasemele. Broileri jaehind tõusis tasapisi kuni 2004. aasta oktoobrini, novembris jaehind langes, detsembris jälle tõusis. Detsembris jõudis broileri jaehind 2003. aasta detsembri tasemele makstes 37.69 kr/kg. Hinnatrend on olnud positiivne ka 2005. aasta alguses. Supikana jaehind kauplustes on olnud suhteliselt stabiilne, kõikudes paarikuiste tsüklitena üles-alla. Aasta viimasel kuul oli supikana jaehind kauplustes 18.05 kr/kg. Supikana 2004. aasta keskmine jaehind kauplustes jäi samuti 2003. aasta tasemele. Märkimist vääib aga asjaolu, et 2004. aasta neljal esimesel kuul ja taas alates novembrist oli supikana jaehind kauplustes madalam kui turgudel. Sarnane olukord valitses ka 2005. aasta esimesel neljal kuul. Linnuliha hinna hoiab suhteliselt stabiilse turule tulnud odavamad Leedu linnulihatooted.

2004. aasta keskmine broileri tootja müügihind endistes EL-i liikmesriikides oli 23.63 kr/kg, mis oli 3,1% kõrgem 2003. aasta keskmisest hinnast. Vanades liikmesriikides oli tootja müügihind eelmisel aastal tõusulainel. Laienenud EL-i eelmise aasta keskmise tootjahinna jättisid 2003. aasta tasemele uued liitunud riigid, kus broileri tootjahind oli madalam kui vanades liikmesriikides.

Väliskaubandus

2004. aastal eksporditi Eestist 419,9 miljoni krooni eest liha ja lihatooteid. Võrreldes 2003. aastaga vähenes eksport 21,1% ehk 112,5 miljoni krooni võrra. Liha ja lihatooteid imporditi mullu 591,3 miljoni krooni eest. Import kahanes 2003. aastaga võrreldes 2,0% ehk 12 miljoni krooni võrra. Väliskaubanduse puudujääk, mis 2003. aastal ekspordikäibe kasvu ja impordikäibe vähenemise läbi kahanes 70,9 miljonile kroonile, kasvas eelmisel aastal taas 171,4 miljonile kroonile. Kui liha ja lihatooteid ekspordikäibele juurde arvestada Läti müüdü elussigade ekspordikäibe, siis oli väliskaubanduse defitsiit eelmisel aastal 118,8 miljonit krooni. Liha ja lihatooteid eksporditi 2004. aastal 7,5% (2003 – 10,5%) põllumajandussaaduste kogueksportist ja import 5,9% (2003 – 7,3%) koguimpordist.

Liha ja lihasaadusi **imporditi** 2004. aastal Eesti siseturule 591,3 miljoni krooni väärtuses, mida on 2003. aastaga võrreldes 2,0% vähem (tabel 13). Rahalises vääringus vähenes 2004. aastal nii värsked ja külmutatud liha kui ka valmistoodete sissevedu. Jahutatud ja külmutatud liha import moodustas 85% lihasaaduste koguimpordist. Sarnane liha ja lihast valmistoodete impordi suhe on püsinud juba mitu aastat. Koguseliselt vähenes enamike liha ja lihast valmistoodete sissevedu. Vaid veiseliha impordikogus suurenes mullusega võrreldes 23,9% ehk 246 tonni võrra. Veiseliha impordi koguseline kasv ei suutnud aga katta teiste värskete ja külmutatud lihaliikide impordi

vähennemist. Nii kahanes värske ja külmutatud liha impordi üldkogus 2004. aastal 2003. aastaga võrreldes 25,3% ehk 10303 tonni võrra. Sellest kogusest valdav osa langes linnuliha (-7149 tonni) ja sealihaga (-2866 tonni) impordi vähenemise arvele. Linnuliha import on vähenenud kahel järjestikusel aastal, 2004. aasta suur langus on tingitud eelkõige MDM-i impordi keelustamisest peale Eesti liitumist EL-ga. Valmistoodetest vähenes mullu vorstitoodete import 13%. Kahe aastaga on vorstitoodete sissevedu kahanenud 42,4%. Konservide sissevedu jäi 2004. aastal 2003. aasta tasemele.

Enamus jahutatud ja külmutatud veise-, sea- ja linnulihast imporditi Euroopa Liidu liikmesriikidest. Linnuliha impordis vähenes USA osakaal 38%-lt 2003. aastal 14%-le 2004. aastal (tabel 14). 1990-ndate aastate keskel toodi pea 95% kogu linnuliha impordist USA-st. USA osakaal hakkas vähenema pärast tollimaksu kehtestamist 1997. aastal. 2004. aastal imporditi 82% linnulihast EL riikidest, sealjuures 27% Soomest, 17% Taanist, 10% Suurbritanniast ja 8% Rootsist. Veiseliha imporditi 99% ulatuses EL liikmesmaadest, valdavalt Ungarist (32%), Taanist (22%) ja Leedust (11%). Kogu sealihaga import tuli Euroopa Liidu liikmesriikidest, suurimad impordimaad olid mullu Soome 37%-ga, Taani 29%-ga ja Rootsi 19%-ga (tabel 14).

Tabel 13

Liha ja lihatoodete import 2003-2004. aastal

	2003			2004			Koguse muutus 2004/03, +,- %
	Kogus t	Summa mln. kr	Hind kr/kg	Kogus t	Summa mln. kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	40661	558,2	x	30358	507,1	x	-25,3
Veiseliha	1029	29,4	28.58	1275	41,0	32.13	+23,9
Sealiha	14409	234,3	16.26	11543	225,4	19.52	-19,9
Linnuliha ja subproduktid	20859	253,7	12.16	13710	196,5	14.33	-34,3
Lambaliha	30,4	2,7	87.53	29,4	2,9	98.80	-3,3
Subproduktid	3063	25,3	8.26	2628	24,6	9.36	-14,2
Muu liha, pekk	1240	11,5	9.35	1142	14,9	13.05	-7,9
Soolatud, suitsutatud liha ja subproduktid või pulber	30,8	1,3	40.85	30,8	1,8	57.65	0,0
Valmistooted lihast	1811	45,1	x	1721	42,9	x	-5,0
Vorstitooted	661	16,3	24.62	576	19,1	33.21	-12,9
Konservid ja muud tooted	1150	28,8	25.07	1145	23,8	20.76	-0,4
Rahaline käive ilma kauba katteta					41,3		
Kokku liha ja valmistooted	x	603,3	x	x	591,3	x	-2,0
Elussead	x	x	x	15,0	0,3	18.88	x
KOKKU	x	603,3	x	x	591,6	x	x

Allikas: PM Kaubandusbüroo

Lihast valmistooteid imporditi Eestisse samuti vaid Euroopa Liidu riikidest, kusjuures valdavalt Poolast (29% vorstitoodete ja 19% konservide impordist), Rootsist (20% konservidest ja 16% vorstitoodetest) ja Ungarist (9% vorstitoodete ja 16% konservide impordist, tabel 15).

Tabel 14

Liha impordi struktuur 2004. aastal
(% vastava saaduse impordikogusest)

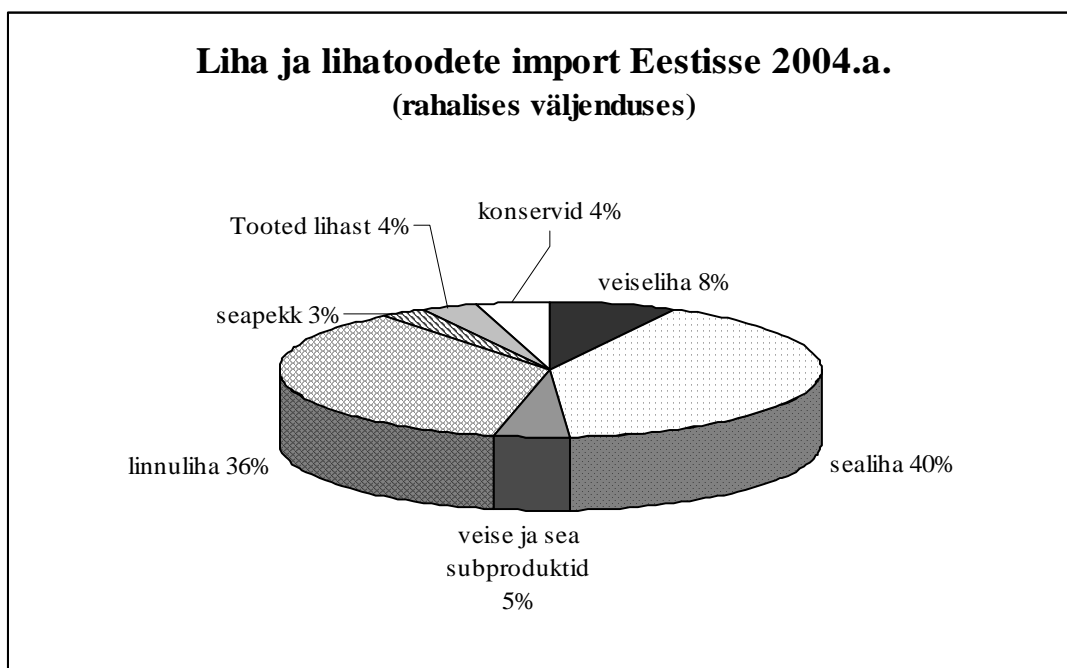
Veiseliha	Sealiha	Linnuliha	Subproduktid
1999.a – 961 tonni	1999.a – 12835 tonni	1999.a – 18176 tonni	1999.a – 2966 tonni
2000.a – 2644 tonni	2000.a – 12230 tonni	2000.a – 18670 tonni	2000.a – 2890 tonni
2001.a – 2543 tonni	2001.a – 11776 tonni	2001.a – 22471 tonni	2001.a – 3135 tonni
2002.a – 1209 tonni	2002.a – 11870 tonni	2002.a – 22546 tonni	2002.a – 3429 tonni
2003.a – 1029 tonni	2003.a – 14409 tonni	2003.a – 20859 tonni	2003.a – 3063 tonni
2004.a. – 1275 tonni	2004.a - 11543 tonni	2004.a - 13710 tonni	2004.a - 2628 tonni
Ungari 32	Soome 37	Soome 17	Soome 34
Taani 22	Taani 29	Taani 14	Rootsi 22
Leedu 11	Rootsi 19	USA 14	Taani 19
Poola 10	Belgia 6	Suurbritannia 8	Poola 12
Austria 7	Poola 3	Rootsi 7	Belgia 5
Läti 6	Ungari 2	Läti 6	Leedu 1
Teised 12	Teised 4	Teised 44	Teised 7

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Eelmisel aastal tuli 94% kogu aastasest liha ja lihasaaduste sisseveost EL-st, millest omakorda 23% langes uute liikmesriikide arvele. Suurimateks partneriteks olid Leedu (7,5%), Ungari (6,5%) ja Poola (4,6%). Vanadest liikmesriikidest toodi enam liha ja lihasaadusi sisse Soomest (24%), Taanist (22%) ja Rootsist (12%). Riikide seas, kellele rakendatakse tollimakse, oli suurim importija USA, kellele langes 77% kogu kolmandate riikide eelmise aasta lihasaaduste impordikäibest.

Kõige olulisem imporditüüp tootegruppide seas oli eelmisel aastal sealiha, mille osakaal kogu liha ja lihatoote impordis (rahalisel väljenduses) ulatus 38%-ni. 33% kõigist lihatoote sisseveost haaras enda alla linnuliha ja subproduktide import ning 7% veiseliha sissevedu (joonis 11).

Keskmiised impordihinnad on aastaga pea kõigis tootegruppides tõusnud. Aasta jooksul on kõige enam tõusnud sealiha keskmine impordihind (+20,0%). Samas jäi keskmine impordihind 11% madalamaks kui kokkuostetud sealiha kaalutud keskmine SEUROP hind Eestis. Odavam sealiha tuli mullu Ungarist keskmise hinnaga 14.45 kr/kg. Suurimast impordiriigist Soomest veeti Eestisse sealiha keskmise hinnaga 17.42 kr/kg. Taanist toodud sealiha keskmine hind (21.69 kr/kg) oli mullu samal tasemel Eesti kohaliku sealiha kaalutud keskmise kokkuostuhinnaga (20.91 kr/kg).

Veiseliha keskmine impordihind tõusis aastaga 12,4%, olles 72% kõrgem ka veiseliha kaalutud keskmisest kokkuostuhinnast (EUROP) Eestis. Odavam veiseliha tuli mullu Argentiinast (10.80 kr/kg). Ungarist, mis oli suurim veiseliha impordiriik Eestisse, sisseveetud veiseliha keskmine hind (23.51 kr/kg) oli 27% madalam keskmisest impordihinnast, kuid 25% kõrgem eestimaisest veiseliha keskmisest kaalutud EUROP kokkuostuhinnast. Linnuliha keskmine sisseveo hind tõusis aastaga 17,8%. Üheks põhjuseks võib pidada MDM'i sisseveo keelustamise, mis varasematel aastatel hoidis keskmist impordihinda madalal.

Tabel 15

Lihatoodete ekspordi- impordi struktuur 2004. aastal
(% vastava toote ekspordi või impordi kogusest)

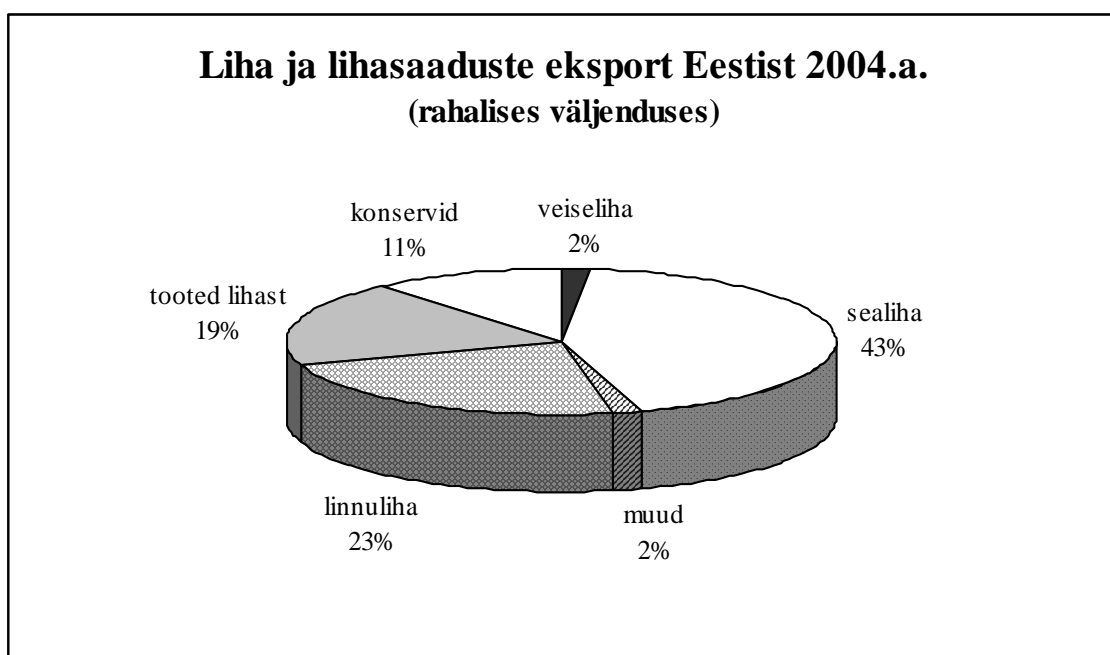
Eksport		Import	
Vorstitooted	Konservid	Vorstitooted	Konservid
1999.a – 652 tonni	1999.a – 269 tonni	1999.a – 1065 tonni	1999.a – 1709 tonni
2000.a – 526 tonni	2000.a – 268 tonni	2000.a – 1522 tonni	2000.a – 2356 tonni
2001.a – 2760 tonni	2001.a – 1054 tonni	2001.a – 1174 tonni	2001.a – 1286 tonni
2002.a – 6201 tonni	2002.a – 1809 tonni	2002.a – 905 tonni	2002.a – 1199 tonni
2003.a - 5220 tonni	2003.a – 2143 tonni	2003.a – 661 tonni	2003.a - 1150 tonni
2004.a - 4020 tonni	2004.a – 2032 tonni	2004.a – 576 tonni	2004.a - 1145 tonni
Läti 56	Läti 84	Poola 29	Poola 19
Leedu 33	Leedu 15	Rootsi 20	Ungari 17
Ukraina 8	Teised 1	Belgia 12	Roosi 16
Venemaa 3		Taani 12	Läti 13
		Prantsusmaa 9	Belgia 11
		Leedu 7	Leedu 8
		Teised 11	Teised 16

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Värsket ja külmutatud liha ning valmistooteid **eksporditi** 2004. aastal kokku 419,9 miljoni krooni väärtuses. 2003. aastaga võrreldes vähenes eksport 21,1% (tabel 16). Koos elussigade ekspordikäibega ulatus lihasaaduste ekspordikäive 472,5 miljoni kroonini. Sealjuures valmistoote ekspordimaht vähenes 42% ning liha ja söödavate subproduktide ekspordimaht 21%. Lisaks lihasaadustele eksporditi Eestist 2004. aastal 31,8 tuhat nuumsiga tapaks Lähti eluskaalus kokku 3252 tonni 52,6 miljoni krooni väärtuses. Elussigade eksport vähenes mullu 30% võrreldes 2003. aastaga, mil Lähti veeti aastas 46,3 tuhat siga kogukaaluga 5056 tonni.

Kuigi EL liikmesriigina kadusid tõkendid liha ja lihatoodete väljaveol teistesse liikmesriikidesse, on Eesti jaoks endiselt peamiseks ekspordipartneriteks Läti ja Leedu. Nii oli EL riikide osakaal lihasaaduste ekspordis mullu 97%, eksport uutesse liikmesriikidesse ulatus 89%-ni. Eestis toodetud liha ja lihasaaduste väljavedu Lähti ja Leetu oli mullu vastavalt 53% ja 35% kogu eksporditud lihast ja valmistoode-test. Liitumisel EL-ga kadusid ka varem Lätis oma siseturu kaitseks kehtinud sealaha sisseveo piirangud, millega kaasnes elussigade väljaveo mõningane elavnemine pärast liitumist. Põhjuseks mõnevõrra kõrgemad sigade eluskaalu ja sealaha kokkuostuhinnad Lätis. Valmistoodangust viidi Lähti 56% vorstitoodete ja 84% konservide ekspordist (tabel 15) ning lihast 44% sealaha, 60% linnuliha ja 23% veiseliha ekspordist (tabel 17).

Joonis 12

Teine tähtsam ekspordimaa Eesti lihasaadustele on Leedu, kuhu 2004. aastal viidi 60% veiseliha, 34% linnuliha, 46% sealaha ja 33% vorstitoodete ekspordikogustest. Tasapisi hakkab Eesti lihatootusele taas avanema ka Venemaa turg. 2004. aastal kontrollisid Vene Föderatsiooni veterinaarinspektorid kahel korral Eesti loomset toitu käitlevaid ettevõtteid, kes olid huvitatud oma toodangu ekspordist Venemaale. Kontrolli tulemusel said ekspordiloa 40 Eesti ettevõtet, millest lihakäitlemisettevõtteid oli neli: AS Nõo Lihatootus, AS Rakvere Lihakombinaat, AS Tallegg Lihatootus ja veiseliha tooteid valmistav AS V.G.A. Kaubandus. Märkimisväärset liha ja lihatoodete ekspordit Venemaale 2004. aastal veel ei toimunud. Siiski suurenes liha ja lihatoodete

eksport Venemaale eelmisel aastal 2003. aastaga võrreldes 1,4 miljoni krooni võrra. Tervikuna aga vähenes eksport kolmandatesse maadesse 2004. aastal 2003. aastaga võrreldes enam kui kaks korda.

Tabel 16

Liha ja lihatoodete eksport 2003 – 2004. aastal

	2003			2004			Koguse muutus 2004/03, +,- %
	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	Kogus t	Summa mln kr	Hind kr/kg	
Liha ja söödavad subproduktid	15162	345,3	x	11987	287,3	x	-20,9
Veiseliha	31	2,3	74.18	223	7,2	32.39	+619,4
Sealiha	9828	220,1	22.39	6623	179,8	27.15	-32,7
Linnuliha ja subprod.	5070	108,0	21.30	4627	93,1	20.13	-8,7
Lambaliha	4,0	0,4	94.10	2,1	0,2	86.24	-47,5
Subproduktid	95	1,1	12.06	436	3,8	8.79	+358,9
Muu liha, pekk	75	8,8	117.99	36	0,7	19.44	-52,0
Soolatud, suitsut. liha ja subprod-d või pulber	59	4,6	77.19	41	2,5	60.79	-30,5
Valmistooted lihast	10435	187,1	x	6051	125,1	x	-42,0
Vorstitooted	5220	93,7	17.95	4020	78,2	23.09	-23,0
Konservid jm tooted	5215	93,4	17.91	2032	46,9	22.86	-61,0
Rahal. käive kauba katteta					7,5		
Kokku liha ja valmistooted	x	532,4	x	x	419,9	x	-21,1
Elussead	5056	68,2	13.50	3252	52,6	16.18	-35,7
KOKKU	x	600,6	x	x	472,5	x	-21,3

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Tabel 17

Liha ekspordi struktuur 2004. aastal
(% vastava saaduse ekspordikogusest)

Veiseliha	Sealiha	Linnuliha	Subproduktid
1999.a – 976 tonni	1999.a – 3398 tonni	1999.a – 2132 tonni	1999.a – 705 tonni
2000.a – 188 tonni	2000.a – 5518 tonni	2000.a – 2386 tonni	2000.a – 609 tonni
2001.a – 335 tonni	2001.a – 5662 tonni	2001.a – 3403 tonni	2001.a – 297 tonni
2002.a – 115 tonni	2002.a – 6845 tonni	2002.a – 3465 tonni	2002.a – 128 tonni
2003.a - 31 tonni	2003.a – 9828 tonni	2003.a – 5070 tonni	2003.a - 95 tonni
2004.a - 223 tonni	2004.a – 6623 tonni	2004.a – 4627 tonni	2004.a - 436 tonni
Leedu 60	Leedu 46	Läti 60	Läti 52
Läti 23	Läti 44	Leedu 34	Ungari 17
Saksamaa 8	Soome 4	Soome 5	Poola 16
Venemaa 1	Kreeka 3	Teised 1	Leedu 11
Teised 8	Teised 3		Teised 4

Allikas: PM Kaubanduspoliitika büroo

Liha ja lihast valmistoodete ekspordis on aastaid olnud suurima osatähtsusega sealiha, mille osakaal (rahalisel mahus, joonis 12) küündis mullu 43%-ni (2003.a. - 41%). Aastaga kasvas osakaal küll põhiliselt ekspordituru ümberjagunemise ja ekspordihinna tõusu arvel; keskmine sealiha ekspordihind tõusis aastaga 21% (tabel 16). Lätti eksporditi eelmisel aastal sealiha keskmise hinnaga 27.84 kr/kg ja Leetu 25.81 kr/kg. Eesti kaalutud keskmisest sealiha (SEUROP) kokkuostuhinnast olid Lätti ja Leetu keskmised ekspordihinnad vastavalt 25% ja 19% madalamad. Linnuliha osatähtsus liha ja lihasaaduste ekspordil oli 2004. aastal 22% (2003.a. – 20%). Linnuliha keskmine ekspordihind alanes aastaga 5%.

Liha ja lihatoodete kaubandusbilanss EL liikmesriikidega oli 2004. aastal negatiivne (-149,8 miljonit krooni). Ka liha ja lihatoodete väliskaubandusbilanss kolmandate riikidega jäi mullu 17,6 miljoni krooniga miinusesse.

Tarbimine

Eesti liha ja lihatoodete **siseturu maht** on peale 2001. aasta langust taas tõusul. Kui 2001. aastal oli see 83,6 tuhat tonni, siis 2004. aastal kasvas siseturu maht 85,9 tuhandele tonnile (2003.a 85,8 tuh t). Kogu siseturu mahust oli 2004. aastal **kodumaise toodangu osakaal** 82%. Viimasel aastal kasvas kodumaise liha osakaal siseturul 3%-punkti (2003.a. – 79%).

Optimaalseks liha ja lihatoodete tarbimise koguseks aastas inimese kohta peetakse 64 kg. 2004. aastal **tarbiti** Eestis keskmiselt 64,1 kilogrammi liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta aastas (ümberarvestatuna lihaks). Aastaga on tarbimine suurenenud 0,6 kg võrra elaniku kohta (2003.a 63,5 kg, ümber arvestatud lihale, tabel 18). Tarbimiskoguse ja elanikkonna ostujõu kasv ning kiirenenud elutempo on kaasa toonud ka kulutuste suurenemise lihatoodetele. Kulutused liha ja lihasaaduste ostudele ulatusid mullu 2167 kroonini keskmiselt ühe elaniku kohta aastas, kulutuste kasv aastaga oli 140 krooni elaniku kohta ehk 7%. Liha ja lihasaaduste ostud moodustasid 2004. aastal toiduostukuludest 26% ning see jäi eelmise aastaga samale tasemele. Tarbijate liha ostukulud kasvasid eelmisel aastal 2003. aastaga võrreldes vähem (+43 krooni) kui valmistoodete ja kallimate lihasaaduste ostukulud (+97 krooni). 2004. aastal jäi värske liha ja valmistoodete ostude suhe Eestis 2003. aasta tasemele (2004 – 71% valmistoodete osakaal liha ja lihatoodete ostudest, 2003 – 71%, 2001 – 69%, 2000 – 59%).

Kuigi tarbitava liha kogus ületas eelmisel aastal optimaalseks peetava tarbimise piiri, sööb keskmine Eesti elanik EL keskmise elanikuga võrreldes oluliselt vähem liha ja lihatooteid. 2004. aastal tarbiti EL-s keskmiselt 87,4 kg liha ja lihatooteid elaniku kohta aastas. Seejuures uutes liikmesriikides oli liha ja lihatoodete tarbimine 13,1 kg elaniku kohta aastas väiksem kui vanades liikmesriikides. Eelmist aastat iseloomustab ka tõsiasi, et liha ja lihatoodete keskmine tarbimine vähenes nii uutes kui ka vanades liikmesriikides. Uutes liikmesriikides vähenes see keskmiselt 3 kg elaniku kohta aastas, vanades oli langus väiksem – 0,9 kg elaniku kohta aastas.

Linnuliha tarbimise eelmise aastani kestnud kiire kasv EL-s 2004. aastal peatus. Seejuures endistes liikmesriikides linnuliha tarbimine aasta jooksul vähenes 1,3%, kuid uutes liikmesriikides jätkus linnuliha tarbimise hoogne kasv (+4,8%). Eestis vähenes linnuliha tarbimine 2004.

aastal 9,4%. Eelkõige põhjustas seda MDM'i impordi keelustamine, mistõttu lihatoodetes hakati linnuliha asemel kasutama varasemast enam sea- ja veiseliha. Linnuliha import vähenes aastaga 1 elaniku kohta 5,3 kg.

Tabel 18

Liha ja lihatoodete keskmised ostukogused ning tarbimine ühe elaniku kohta (kg)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sealiha	7,18	7,25	9,3	8,90	7,97	8,38	9,80	10,22
Veiseliha	1,58	2,01	1,98	2,04	1,34	1,25	1,24	1,37
Lambaliha	0,16	0,12	0,11	0,07	0,07	0,10	0,04	0,07
Linnuliha	5,52	5,82	6,48	7,45	7,12	6,55	6,61	6,24
I kat. subproduktid	1,10	1,13	1,00	1,36	1,16	1,18	1,31	1,12
Hakkliha	3,60	3,40	3,82	4,78	4,42	4,87	4,94	4,98
Lihakonservid	0,36	0,40	0,42	0,78	0,58	0,53	0,47	0,59
Keeduvorst	5,93	5,83	5,82	6,72	6,37	6,13	5,87	5,83
Suitsuliha	4,76	4,97	6,03	6,52	6,21	6,09	6,3	6,42
Viinerid, sardellid	5,96	5,66	5,43	6,00	5,74	5,60	5,65	6,10
Lihatoodete tarbimine 1 elaniku kohta (ümber arvestatud lihale)*	57	56	60	60	61,3	61,5	63,5	64,1
sh. sealiha	24,5	24,5	27,0	27,3	28,4	29,0	29,8	31,2
veiseliha	17,4	15,7	15,0	14,8	11,4	10,5	11,1	12,0
linnuliha	12,4	14,7	16,5	17,1	21,2	21,7	22,3	20,2
muu liha	2,7	1,1	1,5	0,8	0,3	0,3	0,3	0,7

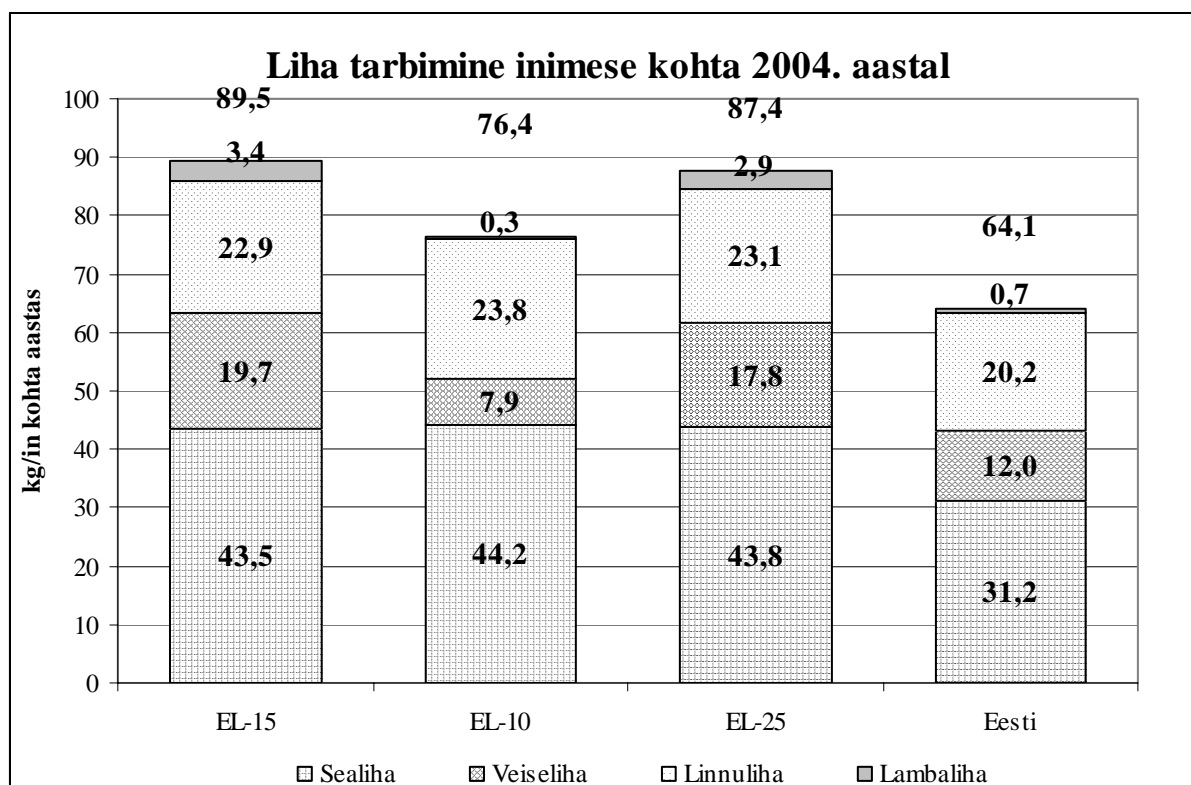
Allikas: ESA

*Tarbimine on ümber arvestatud lihale perede ostukoguste ja mittekaubalise tarbimise alusel EKI-s, mis mõnevõrra erineb Põllumajandusministeeriumi bilansimeetodil arvatud tarbimistäitajatest. Tarbimine lihaliigiti on arvatud bilansimeetodil (müük = import + tootmine – eksport), eeldades, et jäägid aasta alguses ja lõpus on konstantsed.

Lihaliikidest enim tarbisid EL elanikud eelmisel aastal **sealiha**, mida söödi mullu keskmiselt 43,5 kg elaniku kohta aastas. Kui vanades liikmesriikides jäi sealiha tarbimine mullu peaaegu 2003. aasta tasemele (-0,4%), siis uutes liikmesriikides vähenes selle tarbimine inimese kohta aastas 48,5 kg-lt 2003. aastal 44,2 kg-le 2004. aastal. Eestis seevastu kasvas aastaga sealiha tarbimine inimese kohta 29,8 kg-lt 2003. aastal 31,2 kg-le 2004. aastal.

Veiseliha söödi mullu EL-s tervikuna 17,8 kg elaniku kohta aastas, mis on vaid 0,1 kg inimese kohta vähem kui 2003. aastal. Kusjuures vanades riikides jäi veiseliha tarbimine 2004. aastal 2003. aasta tasemele (19,7 kg) ja uutes liikmesriikides vähenes 3,7% (7,9 kg-ni). Veiseliha tarbimine Eestis kasvas aastaga 0,9 kg võrra elaniku kohta ehk 8,1% (12 kg-ni).

Mõningasest tarbimisharjumuste muutusest saab rääkida vaid uute liikmesriikide puhul, kus sealiha osatähtsus vähenes aastaga 6% võrra ja linnuliha osatähtsus kasvas 2% võrra üldisest tarbitud liha ja lihatoodete kogusest. Vanade liikmesriikide puhul küll liha tarbimine vähenes, kuid tarbimise struktuuris muutusi ei toimunud. Ka 2004. aastal oli 48% kogu tarbitud lihast ja lihatoodetest sealiha,

26% linnuliha ja 22% veiseliha. Euroopa Komisjon vaatab tulevikku optimistlikult. Järgnevateks aastateks prognoositakse EL-s liha ja lihatoodete tarbimise suurenemist. Tõsi küll, suuremat tarbimise kasvu oodatakse uutes liikmesriikides, kus 2011. aastaks peaks liha ja lihatoodete tarbimine ulatuma 85,8 kg-le inimese kohta aastas (+12% võrreldes 2004.a.). Eeldatakse, et tarbimise struktuuris väheneb sealihaga osatähtsus ja kasvu jätkab linnuliha osakaal. Vanades liikmesriikides peaks prognooside kohaselt tarbimine jõudma 2011. aastaks 91,7 kg-le inimese kohta (+2,5% võrreldes 2004.a.). Tarbimise struktuuris suuri muutusi ette näha ei ole.

Eesti lihatööstusettevõtete valmistoodete valik kauplustes on regulaarselt toimivate Eesti Konjunktuuriinstituudi vaatluste andmetel¹ pidevalt suurenenud (tabel 19). Tarbija eelistab üldjuhul harjumuspärase maitsega ja hinnalt odavamast eestimaist kaupa. Importtooted on Eestis valmistatutest nõutavamad juhul, kui need on oluliselt odavamad või kui tegemist on Eestis mitte toodetava niššitootega.

Kaupluste spetsialistide hinnanguil moodustas enamike lihasaaduste käibest kodumaiste lihatoodete osa 81-100%. Tugevamat konkurentsi siseturul pakub endiselt imporditud linnuliha, mille müügi osatähtsus kauplustes moodustab 39% linnuliha jaemüügi käibest. Viimase vaatluse järgi oli imporditud kanaliha hind (25.03 kr/kg) kodumaistest (38.79 kr/kg) 13.76 krooni võrra madalam. Aasta jooksul on nii importlinnuliha kui ka kodumaine kallinenud ning hinnavahe on vähenenud 14.60 kroonilt 13.76 kroonile.

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul. EKI, nov 2004

Tabel 19

Eesti lihatööstuste poolt toodetud ja importlihasaadused Eesti kauplustes

Toidukaubad	Eesti toode					Importtoode				
	Nov 2001	Nov 2002	Nov 2003	Mai 2004	Nov 2004	Nov 2001	Nov 2002	Nov 2003	Mai 2004	Nov 2004
Osatähtsus rahalises käibes (%)										
veiseliha	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-	-
sealiha	96,9	98,0	89,1	97,5	98,0	3,1	2,0	10,9	2,5	2,0
linnuliha	54,4	48,5	46,9	60,8	60,6	45,6	51,5	53,1	39,2	39,4
lihakonservid	79,6	84,9	77,8	87,1	81,1	20,4	15,1	22,2	12,9	18,2
keeduvorstid, viinerid	99,5	99,4	99,5	99,7	97,9	0,5	0,6	0,5	0,3	2,1
suitsuvorstid	99,2	99,5	99,2	99,3	99,3	0,8	0,5	0,8	0,7	0,7
suitsuliha	99,8	99,8	99,5	99,7	98,7	0,2	0,1	0,5	0,3	1,3
Sortimendi laius (nimetuste arv ühe kaupluse kohta)										
veiseliha	1,6	1,5	1,8	2,1	2,0	-	-	-	-	-
sealiha	4,9	5,0	5,4	7,5	7,1	0,2	0,3	0,2	-	-
linnuliha	5,3	5,5	5,7	8,0	8,2	1,8	2,1	2,2	2,2	1,7
lihakonservid	5,1	8,8	7,5	8,9	8,5	2,6	2,4	2,8	3,0	3,4
keeduvorstid, viinerid	34,8	37,1	37,2	48,2	47,7	0,4	0,3	0,1	0,2	0,1
suitsuvorstid	21,6	26,7	28,5	37,3	37,3	0,9	0,6	0,4	1,1	2,5
suitsuliha	20,7	27,2	28,5	34,5	37,2	0,7	0,1	0,3	0,5	0,8
Osatähtsus pakutavas sortimendis (%)										
veiseliha	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-	-	-	-
sealiha	96,8	95,3	96,3	99,4	100,0	3,2	4,7	3,7	0,6	-
linnuliha	75,2	72,5	72,3	78,5	83,2	24,8	27,5	27,7	21,5	16,8
lihakonservid	66,3	78,3	73,1	75,0	71,6	33,7	21,7	26,9	25,0	28,4
keeduvorstid, viinerid	98,8	99,3	99,8	99,6	99,8	1,2	0,7	0,2	0,4	0,2
suitsuvorstid	96,1	97,7	98,7	97,2	93,7	3,9	2,3	1,3	2,8	6,3
suitsuliha	96,6	99,5	98,9	98,7	98,0	3,4	0,5	1,1	1,3	2,0
Keskmiised hinnad (kr/kg)										
veiseliha	67.20	75.39	63.31	64.81	67.13	-	-	-	-	-
sealiha	66.20	66.46	61.73	62.32	64.17	35.20	39.70	28.40	32.50	-
linnuliha	38.20	40.12	37.14	36.43	38.79	29.70	25.44	22.54	22.33	25.03
lihakonservid	59.10	48.16	48.84	48.34	47.35	48.00	47.22	44.26	45.64	40.54
keeduvorstid, viinerid	46.60	46.28	44.02	44.00	44.78	49.00	38.01	46.47	43.68	65.91
suitsuvorstid	69.90	66.29	64.84	65.51	68.29	126.00	91.91	111.21	145.99	133.65
suitsuliha	87.40	83.85	78.76	78.22	81.80	-	-	-	65.48	-

Allikas: EKI

Teiseks kodumaisest odavamaks importlihatooteks kauplustes on lihakonservid. 2004. aasta novembris oli importkonservide hind 6.81 krooni võrra madalam kodumaistest. Vaatamata hinnalangusele on aasta jooksul importkonservide osakaal kaupluste müügikäibes vähenenud 22%-lt 18%-le.

Igal aastal EKI poolt läbiviidav **tarbijaküsitlus**² tõi 2005. aastal välja mõningad uued tendentsid elanikkonna ostueelistustes. Nii eelistas 77% vastanutest valdavalt osta kodumaist kaupa, mis oli oluliselt vähem võrreldes viimase viie aastaga. Märkatavalt on 2004. aastaga võrreldes suurenenud ükskõiksete tarbijate osa, kes ei pea toidukauba päritolumaad enam oluliseks. Seejuures 94%-le küsitletutest tähendas kodumaine toidukaup seda, et tootmisel oli kasutatud peamiselt Eesti toorainet ja 96% pidasid oluliseks, et kaup oleks toodetud Eestis. Kodumaiste toidukaupade konkurentsieelised importtoidukaupade ees on eelkõige usaldusväärsus (60% küsitletutest), harjumuspärased maitseomadused (74%), värskus (64%) ja tervislikkus (51%). Tabelist 20 nähtub, et lihatoodetest eelistatakse osta peamiselt eestimaiseid.

Tabel 20

Kodumaise lihatoodete ostmise aastatel 1997-2004
(% vastanutest, kes eelistasid osta kodumaist toidukaupa*)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Linnuliha	58 (36)	53 (32)	55 (34)	60 (33)	59 (34)	61 (37)	63 (35)	67 (38)
Suitsuvorst, sink	96 (79)	96 (77)	97 (78)	96 (74)	96 (73)	94 (69)	94 (67)	91 (65)

*ainult kodumaiste + peamiselt kodumaiste toidukaupade ostjate osakaal, sulgudes on toodud ainult kodumaiseid toidukaupu eelistavad ostjad.

Allikas: EKI

Tarbijauuringuga selgiti välja ka **peamised ostukohad**, kust küsitletud eelistasid viimase aasta jooksul osta oma perele igapäevaseid toiduaineid, milline on erinevate ostukohtade ja omatoodetu osakaal. Üldine tendents näitab kaupluste osatähtsuse pidevat suuremist.

Lihatoodete ostudest moodustasid ostud kauplusest 2004. aastal 75% ja turult 18%. Aastaga on kauplused teiste müügikohtade arvelt juurde võitnud 4%-punkti. Värske liha ostukohana on kaupluste osatähtsus tõusnud aastaga 6%-punkti. Täpsemalt on liha ja lihatoodete ostukohtade osakaalude jagunemine küsitletute hinnangute põhjal toodud tabelis 21.

Tarbijad märkisid küsitluses ära ka oma **lemmiklihatoodete tootjad**. Lihatöötajatest on 8 aastat turuliidrina püsinud AS Rakvere Lihakombinaat. Kui 2002 ja 2003. aastal langes selle ettevõtte toodangut lemmiktoodetena märkinud vastajate osakaal, siis 2004. aasta kasvatas nende osakaalu taas 8%-punkti (56% vastanutest peab lemmikuks antud ettevõtte tooteid, tabel 22). AS Talleggi toodete populaarsus kasvas aastaga 6%-punkti. Lisaks AS Rakvere Lihakombinaadile ja AS Talleggile olid lihatoodete lemmiktootjatena nimetatud veel AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus (33%, aastane tõus tarbijate seas +1%), AS Valga Lihatööstus (32%, +2%), AS Nõo Lihatööstus

² Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused. EKI, 2005

Tabel 21

Liha ja lihatoodete ostukohad tarbijate hinnangul
(%-des ostukohtade osakaal)

		Kauplus	Hulgi- ladu	Turg	Talunik	Oma toodang	Kokku
Liha	2004	50	3	32	10	5	100%
	2003	44	3	33	14	6	100%
	2002	39	3	35	15	8	100%
Lihatooded	2004	75	4	18	2	1	100%
	2003	71	6	19	2	2	100%
	2002	66	5	25	2	2	100%

Allikas: EKI

(31%, +3%), AS Wõro Kommerts (29%, +1%) ja AS Filee L.T. (23%, +9%). Väiksematest lihatööstustest jäi AS Balsingil ja AS Arke Lihatoöstusel neid lemmikuks pidanud tarbijate hulk samaks kui 2003. aastal, AS Oskar LT, AS Vastse-Kuuste Lihatoöstust, OÜ Adavere Liha, AS Karree Lihatoöstust nimetas oma lemmikuks vähem tarbijaid kui 2003. aastal.

Tabel 22

Tarbijate poolt enim eelistatud lihatööstuse ettevõtted
(% vastanutest, võis märkida mitu vastust)

	2000	2001	2002	2003	2004
AS Rakvere Lihakombinaat	47	58	54	48	56
AS Tallegg	25	31	34	34	40
AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus	18	23	28	32	33
AS Valga Lihatoöstus	14	22	25	30	32
AS Nõo Lihatoöstus	15	15	24	28	31
AS Wõro Kommerts	12	21	22	28	29
AS Filee L.T.	1	6	8	14	23
AS Oskar LT	6	9	12	17	14
AS Vastse-Kuuste Lihatoöstus	2	10	11	15	11
OÜ Adavere Liha	18	10	8	9	7
AS Arke Lihatoöstus	1	4	4	6	6
AS Karree Lihatoöstus	5	5	6	6	5
AS Balsink	-	-	2	5	5

Allikas: EKI

Tarbijaküsitluses selgitati ka, milliste maade toidukaupu tarbijad usaldavad osta. Suurima usalduse pälvisid küsitluse alusel Põhjamaad. 36% küsitletutest usaldas osta kõiki Põhjamaades toodetud kaupu. Teisi naabreid – Lätit ja Leedut – usaldas 33% küsitletutest. Kõige suurema umbusuga suhtutakse Ameerika Ühendriikides valmistatud kaubasse – 50% küsitletutest ei usal-

da mitte ühtegi sealt pärit kaupa (tabel 23). Samas oli 66% küsitletutest arvamusel, et kodumaise ja imporditud kauba vahel pole mitte alati lihtne vahet teha. Keeruliseks muudab selle eelkõige asjaolu, et tooteinfo on pakendil liiga väikese kirjaga (70% küsitletutest) ja see pole piisav (51% küsitletutest). 43% vastanutest pidas müüjate teadmisi kauba päritolu kohta väheseks ning 42% pidas kodumaiste toodete ja –brändide nimesid võõrapärasteks, mis takistab kodumaiste toidukaupade eristamist imporditudest. Viimase puhul on olukord mõnevõrra paranenud. 2004. aastal tekitas võõrapärane nimi probleeme 49%-le küsitletutest.

Tabel 23

Riikide usaldatavus toidukaupade ostul
(% vastanutest, vastus iga riigi kohta)

	Usaldan kõiki toidukaupu	Usaldan üksikuid toidukaupu	Ei usalda mitte ühtegi
Ameerika Ühendriigid	6	44	50
Holland	17	63	20
Läti, Leedu	33	61	6
Põhjamaad (Soome, Norra, Rootsi, Taani)	36	55	9
Poola	7	62	31
Saksamaa	24	61	15
Venemaa	12	64	24
Ukraina	10	61	29

Allikas: EKI

Euroopa Liit ja maailmaturg

Lihaturu olukorda maailmas pingestasid 2004. aastal mitmed impordipiirangud ja erinevad ter- vishoidu puudutavad kriisid, mis lõppkokkuvõttes viisid üldisele liha hinna tõusule. Linnugripi puhangud Kagu-Aasias ning kasvav mure toidu ohutuse pärast viis linnuliha tarbimise enneole- matule langusele, mille tõttu linnuliha tootmine haigusest haaratud piirkondades Aasias (Tai, In- doneesia, Vietnam) suures osas kokku kukkus. Import Taist (senini oli mahult teine linnuliha eksportija Euroopa Liitu) katkes. Kõrged linnuliha hinnad maailmaturul põhjustasid aga kohe suure tootmise ja ekspordi kasvu Lõuna-Ameerikas. Hoolimata Lõuna-Ameerika riikide poolt pakutavast tugevast konkurentsist, säilitas 2004. aastal linnuliha tootjana ja eksportijana maa- ilmas juhtiva rolli USA.

2004. aastal avastati USA-s esimene BSE juhtum, mis pani piiri veiseliha ekspordile Põhja- Ameerikast Aiasse. Seeläbi avanes Lõuna-Ameerika riikidel võimalus kasvatada oma turuosa veiselihaturul. Austraalia ja Uus-Meremaa, kes samuti suurendasid ekspordi, ei olnud eelmisel aastal siiski suutelised täielikult rahuldama kasvanud nõudlust nendest riikidest eksporditavale veiselihale. EL jäi mullu juba teist aastat järjest veiseliha importijaks piirkonnaks.

Maailma lihaturu sellised arengud kasvasid sealihatootmist, mida toetasid veelgi eelmisest aastast kõrgemad lihahinnad ning madalamad söödahinnad. 2004. aastal suurenes sealihatootmine

nii EL-st, Brasiiliast kui ka USA-st. Samal ajal piiras liha kõrge maailmaturu hind tarbimise kasvu.

2004. aasta oli EL lihaturu toibumise aasta, kus oma osa oli protsessi soodustavatel lihatoodete soodsatel ning sööda madalatel hindadel. Liha tarbimine oli 2004. aastal veidi väiksem kui 2003. aastal. Vaatamata tootmise väikesele kasvule, suurenenud impordile (põhiliselt Lõuna-Ameerikast) ja vähenenud ekspordile olid viseliha varud eelmisel aastal EL-s väikesed ning veiseliha hind püsis kõrge. Veiseliha pakkumise vähesus pidurdas ka veiseliha tarbimise kasvu.

Sealiha tarbimine EL-s veidi vähenes. Selle võib kirjutada uute liikmesriikide arvele, kus sealiha tootmine langes. Langust ei kompenseerinud ka sealiha import vanadest liikmesriikidest. Linnuliha tarbimine oli EL-s varasemate aastatega võrreldes stabiilne.

Lähima seitsme aasta prognoose vaadates peaksid maailma lihaturul suurenema nii tootmine, tarbimine kui ka väliskaubandus. Tarbimise kasvu peaks toetama eelkõige sissetulekute suurenemine peamiselt Aasia ja Ladina-Ameerika majanduspiirkondades ja toitumismudelite muutumine paljudes teisteski piirkondades. Kuna liha nõudlus peaks kasvama just paljudes liha importivates riikides, kus samal ajal on piiratud võimalused proportsionaalselt tarbimise kasvule suurendada sisemaist tootmist, siis peaks suurenema ka maailma liha väliskaubandus ja hind maailmaturul peaks veidi tõusma. FAPRI lubab veiseliha kaubanduse kasvuks aastatel 2003 – 2011 pea 1 miljoni tonni (ligi 26%). Enamus sellest kasvust tuleb Aasiast ja Mehhikost. Ka sealiha väliskaubandus peaks prognooside kohaselt taas aktiveeruma (ligi 0,5 miljonit tonni), mille taga on suur impordinõudlus Jaapanist, Hiinast ja Mehhikost.

Tänu tootmiskulude madalale tasemele ja tarbijate soosingule paljudes maailma eri piirkondades peaks linnuliha haarama suure osa kasvavast lihanõudlusest. Ka linnuliha väliskaubandus peaks lähema seitsme aasta jooksul kasvama 1,0 miljoni tonni võrra. Selles osas sõltub aga väga palju impordinõudluse kasvust Hiinas ja Jaapanis. Samas nõrk valuuta, suurel hulgal saadaval olevat odavat söödavilja ja suured investeeringud lihasektorisse peaksid suurendama ja kindlustama Brasiilia turu osa maailma lihaturul.

EL laienemine muutis põhjalikult kogu põllumajanduse olukorda Euroopas. Uued liikmesriigid suurendasid ligi 38 miljoni hektari võrra senist EL 130 miljoni hektari suuruseks hinnatud haritava põllumajandusmaad. Seega kasvas haritava maa pindala 30% samal ajal kui enamuse põllumajandussaaduste tootmine kasvas 10-20%. Uued liikmesriigid suurendasid EL tööjõudu põllumajanduses 52%. Arvud peegeldavad märkimisväärset tootmispotentsiaali, kuid samal ajal viitavad ka vanade liikmesriikidega võrreldes madalale tootlikusele. Kõigile liitunud riikidele oli aastatel 1999–2003 iseloomulik põllumajanduse osatähtsuse vähenemine üldises majanduses, millega kaasnes ka põllumajandussaaduste ekspordikäibe osakaalu langus riikide kogu ekspordis. Perioodi lõpul oli põllumajandussaaduste kaubavahetuse osatähtsus liitunud riikides langenud üldisest kaubavahetusest keskmiselt 8%-ni. EL-ga liitumiseelselt domineerisid kandidaatriikide põllumajandusturul Poola, kes eksportis 56% veiseliha, ja Ungari, kes eksportis 57% sealiha ja 57% linnuliha kogu kandidaatriikide ekspordimahust. Viimasel kümnendil järsult kasvanud liha tarbimine tõi kaasa ka turumahu kasvu praegustes uutes liikmesriikides. Aastatel 1995–2004 kasvas neis riikides liha nõudlus 15%. Siiski on uutes liikmesriikides liha tarbimine inimese kohta vaid 20% väiksem kui vanades liikmesriikides. Ekspertide hinnangul peaks 2011. aastaks liha tarbimine uutes liikmesriikides kasvama veel 12%.

Veiseliha tootmine EL-s oli 2004. aastal ligi 8,1 miljonit tonni, mis oli 0,6% suurem kui 2003. aastal. Tootmise langus osades liikmesriikides (Prantsusmaa, Tšehhi) korvati tootmise kasvuga teistes riikides (Saksamaa, Itaalia, Suurbritannia). Veiste arv vähenes EL-s mullu 1,3%. Vähenemine toimus pea kõigis liikmesriikides. Erandiks olid Kreeka (+8,9%), Leedu (+4,2%), Suurbritannia (+1,2%) ja Küpros (+1,7%).

Üldiselt jätkasid veiseliha kokkuostuhinnad EL-s 2004. aastal tõusu. Noorte pullide (R3) hinnad kõikusid eelmisel aastal 40.68-43.03 kr/kg vahemikus. Aasta esimesel 18 nädalal oli kokkuostuhind 1-4% madalam 2003. aasta sama perioodi hinnatasemest. Hinnalanguse tõi kaasa EL laiendumine. Järgmise 18 nädala jooksul hind järk-järgult tõusis ning aasta viimasel 7 nädalal oli hind juba 3-5% kõrgem kui 2003. aastal. Lehmade (D-kategooria) kokkuostuhinnad tõusid aasta algusest (26.98 kr/kg) suuremate või väiksemate kõikumistega oktoobrini (32.21 kr/kg). Seejärel hind veidi langes (30.18 kr/kg) ning 2005. aasta saabudes hakkas uuesti tõusma.

Lähema seitsme aasta jooksul peaks OECD ja FAPRI prognooside kohaselt veiseliha tootmine maailmas järsult kasvama. Aastaseks kasvuks prognoositakse isegi kuni 1,6%. Kõige enam peaks veisliha tootmine kasvama Brasiilias (keskmiselt 3,2% aastas), Argentiinas (keskmiselt 3,0% aastas), Hiinas (keskmiselt 2,8% aastas). Ka Austraalias ja Kanadas on oodata järsku veiseliha tootmise kasvu. Samas USA-s peaks tootmise kasv jääma tagasihoidlikuks. Ka veiseliha tarbimine peaks samal perioodil suurenema maailmas 1,6%. Eelkõige oodatakse tarbimise kasvu Aasia ja Ladina-Ameerika arenguriikides, kus veiseliha tarbimine peaks järk-järgult suurenema suhteliselt madalalt tarbimise tasemelt. Seda soodustavad elanikkonna kasv, majanduse areng ning elanikkonna kasvavad sissetulekud, mis võimaldavad muuta seniseid toitumisharjumusi (tabel 24). Seevastu arenenud riikides peaks uuringute kohaselt veiseliha tarbimine jääma juba saavutatud tasemele või isegi langema kuna tarbijad nendes riikides eelistavad jätkuvalt veiselihale sea- ja linnuliha.

Tabel 24

FAPRI veiseliha impordi prognoos põhiliste importijate riikide kohta 2003 – 2011 (tuh t)

	2003	2011	Muutus, +/-
Venemaa	691	749	58
Jaapan	825	1115	290
Lõuna-Korea	430	493	63
Filipiinid	120	224	104
Hiina	-13	210	223
USA	125	-48	-173
Mehiko	488	728	240

Allikas: Euroopa Komisjon

Viimastel aastatel on EL veiselihaturgu tugevalt mõjutanud BSE-hirmud ja meetmed, mis selle kriisiga seoses kasutusele võeti. Aastatel 1999–2004 vähenes veiseliha tootmine EL-s 10%. Aastatel 2005–2006 on oodata veiseliha tootmise mõningast kasvu. EL majanduspoliitika peaks aga 2011. aastaks veiseliha tootmist taas vähendama 7,8 miljonile tonnile, mis oleks ligi 360 000 tonni vähem kui 2006. aasta oletatava kõrghetke tootmine.

Veiseliha tarbimine on EL-s täielikult taastunud ning 2003. aastal oli taas üle 20 aasta olukord, kus nõudmine ületas pakkumise. Selline turu areng võimaldas 2004. aastal tühendada intervent-sioonilaod.

EL laienemine ei tohiks oluliselt prognoose muuta, sest uued liikmesriigid lisavad EL veiseliha tootmisele vaid 8% ja tarbimisele 7%. Viimase kümne aasta jooksul on uutes liikmesriikides veiseliha tootmine vähenenud. 2002. aastaks oli tootmine langenud 0,6 miljonile tonnile, mis 2004. aastal suurenes 0,65 miljonile tonnile. Oluliselt vähenes ka tarbimine. Veiseliha asemel eelistati sea- ja linnuliha. Siiski eeldatakse, et sissetulekute kasv ja kõrgem elu kvaliteet toob kaasa ka tarbijate maitseelistuste muutumise. Seetõttu veiseliha tarbimise vähenemine peatub ja stabiliseerub 2011. aastal 0,6 miljoni tonni juures. Selline tarbimise kasv kindlustaks kohaliku turu ning vähendaks sõltuvust ekspordist. Siiski peaks aastaks 2011 tootmine uutes liikmesriikides vähenema 0,6 miljonile tonnile, mis on 0,2 miljoni tonni võrra enam kui enne liitumist.

Sealiha tootmine EL-s 2004. aastal veidi vähenes (-0,8%) ulatudes 21,1 miljoni tonnini. Samal ajal, kui EL enamikes vanades liikmesriikides sealiha tootmine jätkuvalt suurenes (Taanis +2,5%, Hollandis +2,4%, Saksamaal +1,2%), sealiha tootmine uutes liikmesriikides langes järe-sult (Poolas -8%, Ungaris -10%). 2004. aasta alguseks oli sigade arv vähenenud pea kõigis EL liikmesriikides. Kui EL-s keskmiselt vähenes sigade arv 1,1%, siis Suurbritannias 9,1%, Kreekas 7,7%, Slovakkias 7,1%. Vastukaaluks üldisele vähenemisele Rootsisis (+1,2%), Taanis (+0,7%) ja Saksamaal (+0,9%) seakari suurenes. 80% EL seakarjast on vanades liikmesriikides.

Kui 2003. aastal oli sealihaturg madalseisus, siis 2004. aasta tõi kaasa olukorra paranemise. Mullu kerkis sealiha kokkuostuhind märkimisväärselt kahel korral – märtsis ja juunis. Kui aasta alguses oli sealiha kokkuostuhind EL-s keskmiselt 17.61 kr/kg, siis märtsis kerkis see 21.43 kr/kg-ni. Juuni lõpuks tõusis sealiha kokkuostuhind EL-s 23.64 kr/kg-ni. Sellele tasemele jäi hind püsima kuni oktoobri teise nädalani. Sellele järgnes mõningane hinnalangus, mis aasta lõpu lähenedes taas tõusuga asendus. 2004. aasta lõpus oli sealiha kokkuostuhind EL-s 22.60 kr/kg, mis oli 29% kõrgem 2003. aasta lõpu sealiha kokkuostuhinnast. 2004. aasta lõpus oli sealiha kokkuostuhind kõige madalam Taanis (18.84 kr/kg), kus aastaga oli hind tõusnud 20,5%. Soomes, kus aastaga oli hind tõusnud 12%, jäi keskmine hind (21.53 kr/kg) samuti EL keskmisest madalamaks (22.60 kr/kg).

Elanikkonna kasv ja sissetulekute suurenemine Aasias ja Ladina-Ameerika riikides peaks suurendama ka sealiha tootmist ja tarbimist maailmas. Kuigi ekspertide hinnangul peaks sealiha vä-liskaubandus maailmas lähiajal oluliselt suurenema, siis tihe konkurents eksportijate vahel, toot-likkuse kasv ning suur pakkumine peaksid ära hoidma sealiha hinna olulise tõusu. Sealiha toot-mine peaks lähima seitsme aasta jooksul maailmas suurenema 6-14%. Suurimat kasvu oodatakse Hiinas, kus peaks kogu maailma sealiha tootmise kasvust tulema 60%. Tootmine peaks kasvama ka Brasiilias, Mehhikos, Kanadas ja Venemaal. Samas Jaapanis peaks sealiha tootmine vähe-nema.

EL-s peaks seitsme lähima aasta jooksul sealiha tootmine, mida eeldatavasti elavdab kasvav nõudlus, suurenema. Kuid kasvutempo jääb aeglaseks kuna tugevat konkurentsi pakub linnuliha tarbimise kasv, mis peaks haarama enamuse kogu liha tarbimise kasvust. 2011. aastaks peaks EL sealiha tootmine ulatuma 22,4 miljoni tonnini.

Sealiha tarbimine peaks suurenema kuigi vähem kui linnuliha tarbimine. Sealiha tarbimine ühe inimese kohta aastas peaks kasvama 44,5 kg-lt 2003. aastal 45,5 kg-le 2011. aastal. Seejuures märkimisväärselt tarbimise kasvu oodatakse just uutes liikmesriikides.

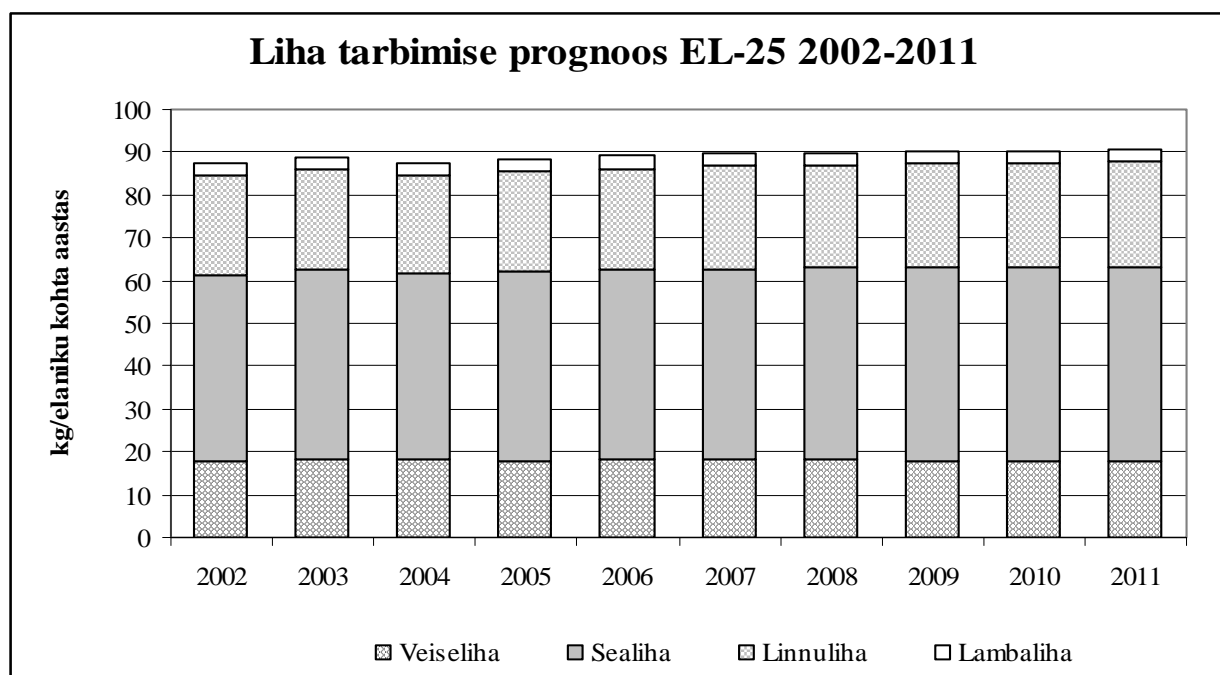
Uute liikmesriikide sealiha turg on viimase kümnendi jooksul olnud väga kõikuv, kuigi tarbimine kasvas 3 miljonilt tonnilt 1995. aastal 3,6 miljonile tonnile 2004. aastal. Tootmine, olles tihe- das seoses tarbimisega, järgis sama trendi. Investeeringud sealiha tootmisse on muutmas märki- misväärselt sektori konkurentsivõimet. Kui lisada veel soodsad sööda hinnad, siis võib oletada, et lähiajal peaks sealiha tootmine oluliselt suurenema ning sektori tootmise ja töötlemise konkurentsivõime peaks kasvama. 2011. aastaks peaks ekspertide hinnangul sealiha tootmine uutes liikmesriikides kasvama 4,0 miljonile tonnile. Uued tootmistehnoloogiad peaksid alandama ka tootmiskulusid. EL laienedes on sealiha hinnad tasapisi uutes liikmesriikides tõusnud ning on jõudnud juba kõrgemale EL keskmisest hinnast.

Pärast **linnuliha** tootmise langust 2003. aastal, tõi 2004. aasta kaasa tootmise mõningase taastu- mise EL-s, kuid tootmise kasv (+2,8%) oli väiksem kui loodeti. 2004. aastal toodeti EL-s kokku 11,1 miljonit tonni linnuliha. 2004. aasta viiel esimesel kuul tõusid linnuliha hinnad jõudsalt liikudes 20.77 kr/kg-lt aasta alguses 24.53 kr/kg-ni mais. Sellel tasemel püsisid hinnad kuni aasta lõpuni.

Kõik uuringud viitavad, et linnuliha säilitab ka lähemas tulevikus oma juhtiva koha maailma li- hasektoris. Linnuliha tootmine ja tarbimine, mida õhutavad tagant ka tootmise madalad kulud, peaksid kasvama mõnevõrra rohkem kui veise- ja sealiha puhul. Lähima seitsme aasta jooksul peaks linnuliha tootmine kasvama enam kui 20%, so keskmiselt 2,5% aastas. Siiski enamus too- dangu ja tarbimise kasvust langeb prognooside järgi arengumaade arvele. Kuna nõudluse kasv ergutab ka ülemaailmset tootmist, siis linnuliha hind peaks lähima seitsme aasta jooksul tagasi- hoidlikult tõusma.

Linnuliha tootmine on pärast linnugripi puhangut 2003. aastal Hollandis, mis vähendas EL linnuliha tootmist 2%, peaaegu taastunud. Lähiaastate linnuliha tootmise hoogsat arengut kind- lustab teiste lihaliikidega võrreldes konkurentsivõimeline hind, suur tarbijanõudlus ning kasvav kasutus toiduainetööstuses. Tarbimine peaks ühe inimese kohta aastas kasvama 23 kg-lt 2003. aastal 24,8 kg-le 2011. aastaks, kus kiireim kasv peaks olema taas uutes liikmesriikides.

Viimase kümne aasta jooksul on nõudlus linnuliha järele kasvanud uutes liikmesriikides pea kahekordseks (0,9 miljonilt tonnilt 1995.a. 1,7 miljonile tonnile 2004.a.). Tootmine järgis tarbi- mise kasvu, samas leiti ka eksporditurge vanades liikmesriikides. Linnuliha sektoris oli turu integratsioon juba enne liitumist väga kõrge. Enam kui 80% uute liikmesriikide kogu linnuliha ekspordist läks EL-25 riikidesse. Täielik juurdepääs suurele EL turule, soodsad tootmis- ja investeerimistingimused ning jätkuvalt kasvav nõudlus peaks ka tulevikus soodustama tootmis- mahtude kasvu. Arvatakse, et uutes liikmesriikides peaks tootmine 2011. aastaks kasvama 2,5 miljonile tonnile. Ka tarbimine peaks suurenema, kasvades 2011. aastaks 2,1 miljonile tonnile ehk 16% võrreldes 2004. aastaga. Investeeringud ja vaba juurdepääs turule võimaldavad uutel liikmesriikidel haarata ka osa turust vanades liikmesriikides, eriti nendes piirkondades, mis jäävad uute liikmesriikide lähedusse (Saksamaa, Austria, Itaalia).

Tabel 25

EL-25 lihasektori turu prognoos (mln tonni)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tootmine										
sealiha	21,2	21,5	21,2	21,5	21,6	21,7	22,0	22,2	22,3	22,4
linnuliha	11,1	10,9	11,1	11,2	11,3	11,4	11,4	11,5	11,6	11,7
veiseliha	8,1	8,0	8,1	8,0	8,1	8,1	8,0	7,9	7,8	7,8
lambaliha	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Tarbimine										
sealiha	19,9	20,3	19,9	20,2	20,3	20,5	20,7	20,9	20,9	21,1
linnuliha	10,5	10,6	10,5	10,8	10,9	11,1	11,1	11,2	11,4	11,5
veiseliha	8,0	8,3	8,2	8,2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,2	8,2
lambaliha	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Turustatav ülejääk										
sealiha	+1,3	+1,2	+1,3	+1,3	+1,3	+1,2	+1,3	+1,3	+1,4	+1,3
linnuliha	+0,6	+0,3	+0,6	+0,4	+0,4	+0,3	+0,3	+0,3	+0,2	+0,2
veiseliha	+0,1	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4
lambaliha	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2

Allikas: Euroopa komisjon

Kokkuvõte

2004. aastal suurenes lihatoodang Eestis 4% ning seda nii sea-, linnu- kui ka veiseliha tootmise kasvu tulemusel. 2004. aastal kaeti kodumaiseiga lihaga 82% (2003.a – 79%) siseturu vajadusest, kusjuures linnuliha isevarustuse tase tõusis 55%-le aasta varasemalt 50%-lt, kuid sealihal langes 95%-le tunamulluselt 100%-lt ning veiselihal 93%-le 2003. aasta 99%-lt.

Liha tarbimine suurenes 0,6 kilogrammi võrra ühe elaniku kohta aastas. 2004. aastal tarbiti Eestis keskmiselt 64,1 kg liha ja lihatooteid ühe elaniku kohta (ümber arvestatuna lihasse, 2003 - 63,5 kg). Tarbimises suurenes 2004. aastal sea- ja veiseliha osa, kuid linnuliha osa vähenes. Üha enam ostetakse kallemaid valmis- ja pooltooteid (osakaal liha ja lihatoodete kulutustes 71%). Elanike ostujõu kasvuga võib eeldada lihatoodete tarbimise jätkuvat kasvu.

Liha- ja lihatoodete import vähenes 2004. aastal rahalises väärtuses 9%, ekspordikäive kahanes 23% ning väliskaubavahetus koos eksporditud elussigade maksumusega jäi 85 miljoni krooniga defitsiiti. Koguseline import vähenes 2003. aastaga võrreldes neljandiku võrra. Eelkõige vähenes just sea- ja linnuliha import. Ka koguseline eksport vähenes mullu 30%. Oluliselt vähenes elussigade eksport Lätti, vähenes ka sea- ja linnuliha ning lihakonservide eksport. See muutis liha- tootjate ja -töötajate olukorra keerulisemaks, sest vähenes väljavedu naaberriikidesse, kust seni oli leitud soodsamaid kauplemistingimusi. Neljale lihatööstusele avanes 2004. aastal ka Venemaa turg.

Üheks oluliseks Eesti lihasektori arengut mõjutavaks teguriks on ka hinnad, mis on sõltuvuses Euroopa Liidu, aga ka maailmaturu hindadest ning Euroopa Liidu põllumajanduspoliitikast (tururegulatsioon ja toetused). 2002. aasta algusest on Euroopa Liidus sealihaga osas kestnud langustrend, mis 2004. aastal asendus kerge tõusuga. 2004. aastal tõusid ka veiseliha hinnad, millele aitas kaasa pakkumise vähenemine. EL hinnatrendid mõjutasid lihahindu ka Eestis, mistõttu liha kokkuostuhinnad tõusid ka siin. Sealihaga kokkuostuhind siiski 2000-2001. aasta kõrgtasemele 2004. aastal ei tõusnud.

Alates 2004. aasta 1. maist muutus Eesti siseturg ühtse EL turu osaks. Suurenev lihatoodete tarbimine ja kasvavad elanike sissetulekud muudavad Eesti turu vähehaaval atraktiivsemaks ka impordile, suurendades konkurentsi siseturul veelgi. Samas rakendub ka Eestis EL ühtne põllumajanduspoliitika, mille turukorralduse meetmed peaksid meie põllumajandustoodete turu muutma stabiilsemaks kui seni. Põllumajandusele ja maaelu arengule suunatud toetused ning riiklik sekkumisostu ja eraladustamise võimalused peaksid kindlustama lihatootjatele stabiilsema sissetuleku ning andma eeldusi lihatoodangu suurendamiseks, eriti veiseliha osas.

Lihasektori tootmismahud EL-s 1998 – 2004

(loomade arv tuh tk, liha kaal tuh t)

		1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Veiste arv	EL-25	98037	96196	94139	93393	91257	90046	88582
	EL-15	85361	84212	82874	82687	80824	79728	78519
Sigade arv	EL-25	157467	158023	154795	152828	153054	152582	150364
	EL-15	124546	125413	124404	123152	121395	120889	121442
Lammastae arv	EL-25	101498	99029	97483	93114	90692	89832	89055
	EL-15	99251	96915	95382	88746	88525	87294	86450
Veiseliha tootmine	EL-25	8543	8548	8233	8073	8199	8094	8148
	EL-15	7693	7767	7500	7414	7565	7454	7468
Sealiha tootmine	EL-25	21242	21648	20981	20797	21318	21354	21092
	EL-15	17657	18020	17596	17567	17865	17908	17974
Lambaliha tootmine	EL-25	1163	1159	1150	1025	1056	1051	1061
	EL-15	1153	1145	1137	1012	1040	1020	1030
Liha tootmine kokku	EL-25	41385	41901	41541	41679	...	...	...
	EL-15	36021	36471	36211	36375	...	...	...
Linnuliha tootmine	EL-25	10227	10586	10460	11030	11150	10810	11030
	EL-15	8823	9148	8939	9381	9360	8955	9115

Allikas: Eurostat

Riikide osakaal EL-25 lihasektori kogunäitajatest 2004. aastal, %

	Rah- vastik	Veiste arv	Sigade arv	Lammas- te arv	Veise- liha	Sea- liha	Lamba- liha	Linnu- liha
Belgia/Luksemburg	2.4	3.3	4.3	0.2	3.8	4.9	0.3	2.8
Taani	1.2	1.9	8.7	0.1	1.8	8.8	0.2	1.8
Saksamaa	18.1	14.9	17.1	3.0	16.4	19.4	4.5	10.2
Kreeka	2.4	0.6	0.6	10.2	0.6	0.6	11.4	1.5
Hispaania	9.3	7.3	16.3	25.8	8.2	15.6	24.1	12.2
Prantsusmaa	13.1	22.2	10.0	9.9	22.6	11.0	12.7	18.0
Iirimaa	0.9	8.0	1.1	5.0	6.9	1.0	6.2	1.1
Itaalia	12.7	7.7	6.1	9.0	11.3	7.2	3.7	9.8
Holland	3.6	4.2	7.5	1.4	4.4	7.5	1.9	5.4
Austria	1.8	2.3	2.1	0.4	2.6	2.2	0.8	1.0
Portugal	2.3	1.5	1.5	3.8	1.4	1.3	2.2	2.7
Soome	1.1	1.1	1.0	0.1	1.1	0.9	0.1	0.8
Rootsi	2.0	1.8	1.2	0.5	1.7	1.4	0.4	0.9
Suurbritannia	13.1	11.9	3.4	27.6	8.7	3.2	28.8	14.3
EL-15	83.8	88.6	80.8	97.1	91.7	85.2	97.1	82.6
Tšehhi	2.2	1.6	2.1	0.1	1.2	1.6	0.1	2.1
Eesti	0.3	0.3	0.2	0.0	0.2	0.2	0.0	0.1
Küpros	0.2	0.1	0.3	0.3	0.0	0.3	1.1	0.3
Läti	0.5	0.4	0.3	0.0	0.2	0.2	0.0	0.1
Leedu	0.8	0.9	0.7	0.0	0.7	0.5	0.0	0.4
Ungari	2.2	0.8	2.9	1.5	0.7	2.2	1.0	4.4
Malta	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
Poola	8.4	6.0	11.4	0.4	3.8	8.8	0.3	8.2
Slovenia	0.4	0.5	0.4	0.1	1.0	0.2	0.2	0.9
Slovakkia	1.2	0.6	0.9	0.4	0.5	0.7	0.2	0.7
EL-25	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Allikas: Eurostat

Loomade arv 1000 elaniku kohta EL-i riikides 2003 – 2004

	Veiste arv		Sigade arv		Lammaste arv	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Belgia/Luksemburg	275	270	613	595	14	14
Taani	320	310	2437	2430	20	19
Saksamaa	165	160	319	311	33	33
Kreeka	46	47	93	86	822	824
Hispaania	162	153	558	580	565	543
Prantsusmaa	336	328	252	250	150	148
Iirimaa	1758	1749	432	408	1224	1105
Itaalia	120	117	159	159	139	139
Holland	231	228	690	690	79	79
Austria	254	252	414	389	40	40
Portugal	132	129	225	215	322	320
Soome	192	186	281	277	13	13
Rootsi	180	179	213	203	50	52
Suurbritannia	177	177	85	84	414	412
EL-15	210	205	318	317	230	226
Tšehhi	144	140	330	306	10	11
Eesti	190	186	251	252	23	25
Küpros	81	79	687	668	404	395
Läti	164	163	194	191	17	17
Leedu	234	237	306	307	4	4
Ungari	76	73	503	424	127	132
Malta	48	45	196	183	18	18
Poola	144	140	487	450	9	9
Slovenia	226	226	305	305	53	55
Slovakkia	114	106	294	242	61	61
EL-25	198	194	336	329	198	195

Allikas: Eurostat

Lihatoodang ühe elaniku kohta EL-i riikides 2003 – 2004. aastal

	Veiseliha		Sealiha		Lambaliha		Liha kokku		Linnuliha	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Belgia/Luksemburg	28	28	97	96	0.3	0.3	163.8	163.6	28	29
Taani	27	28	338	343	0.4	0.4	421.8	425.2	38	37
Saksamaa	16	16	49	50	0.6	0.6	83.4	85.5	13	14
Kreeka	5	5	12	12	10.6	11.0	47.7	48.0	16	15
Hispaania	16	16	79	77	6.2	6.0	148.5	145.8	32	32
Prantsusmaa	32	31	40	39	2.3	2.3	119.9	117.4	34	33
Iirimaa	149	139	59	55	15.1	16.4	283.8	269.4	30	29
Itaalia	16	16	26	26	0.6	0.7	70.6	70.6	19	19
Holland	22	22	96	98	1.2	1.2	155.8	164.2	30	37
Austria	27	26	58	57	1.0	1.0	108.4	106.6	14	14
Portugal	10	11	28	27	2.2	2.2	74.6	76.4	26	28
Soome	18	17	37	38	0.2	0.2	77.4	78.5	16	16
Rootsi	16	16	32	32	0.4	0.4	64.9	64.1	12	11
Suurbritannia	12	12	11	11	5.2	5.1	59.2	59.0	27	26
EL-15	20	20	47	47	2.7	2.7	101.5	101.6	24	24
Tšehhi	10	9	40	33	0.1	0.1	85.3	...	22	22
Eesti	10	10	31	32	0.0	0.0	51.6	...	10	11
Küpros	6	5	73	73	18.2	16.4	141.3	...	52	51
Läti	7	7	17	17	0.0	0.0	29.2	...	5	5
Leedu	13	17	28	29	0.0	0.0	50.8	...	11	13
Ungari	6	6	52	45	1.0	1.1	107.1	...	46	48
Malta	5	5	25	23	0.0	0.0	55.4	...	20	20
Poola	7	8	54	49	0.1	0.1	84.1	...	23	24
Slovenia	41	41	30	21	1.0	1.0	104.3	...	53	52
Slovakkia	7	7	29	26	0.4	0.4	57.4	...	14	14
EL-25	18	18	47	46	2.3	2.3	98.4	...	24	24

Allikas: Eurostat

Liha tarbimine ühe elaniku kohta aastas EL-i riikides, kg/1el

	Veiseliha		Sealiha		Lambaliha		Liha kokku		Linnuliha	
	2003	2004	2003	2004	2003	2003	2004	2003	2004	2003
Belgia/Luksemburg	19.7	19.7	45.5	45.4	1.8	1.7	93.9	93.5	17.5	17.0
Taani	27.5	27.8	62.2	61.3	1.3	1.3	117.0	116.1	21.2	21.0
Saksamaa	12.5	12.6	55.1	55.3	1.0	1.0	90.5	91.1	18.2	18.5
Kreeka	17.5	17.6	28.6	29.0	13.1	13.4	84.9	85.3	23.0	22.0
Hispaania	15.1	15.5	68.0	67.6	5.9	5.9	135.1	135.0	34.0	34.0
Prantsusmaa	27.2	27.0	37.6	36.9	4.4	4.4	107.5	106.5	23.8	23.8
Iirimaa	20.9	20.9	37.1	36.6	5.4	5.5	104.8	104.7	31.2	31.0
Itaalia	25.1	24.9	39.4	39.7	1.5	1.5	93.7	93.8	18.2	18.2
Holland	19.2	19.2	42.4	42.3	1.4	1.4	85.6	85.8	21.5	22.0
Austria	18.7	18.7	57.9	57.7	1.2	1.2	99.0	98.7	17.6	17.6
Portugal	17.4	17.8	42.8	42.7	3.3	3.3	100.7	102.3	28.0	29.0
Soome	18.5	18.7	32.8	33.0	0.4	0.4	71.1	72.0	15.6	15.8
Rootsi	23.8	25.0	36.1	36.2	1.1	1.1	79.4	80.0	14.0	14.0
Suurbritannia	20.0	20.0	25.0	25.0	6.0	6.0	84.5	84.6	27.0	27.0
EL-15	19.7	19.7	43.9	43.8	3.4	3.4	97.7	97.8	23.4	23.3
Tšehhi	11.5	11.5	41.0	41.0	0.2	0.2	...	...	24.1	...
Eesti	11,1	12,0	29,8	31,2	0,3	0,7	63,5	64,1	22,3	20,2
Küpros	...	...	...	...	17.5	17.5	...	...	...	...
Läti	10.0	10.0	...	...	0.2	0.2	...	...	17.0	...
Leedu	16.0	16.0	...	...	...	...	...	...	...	...
Ungari	4.5	4.5	28.5	29.0	0.3	0.4	...	...	35.0	...
Malta	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Poola	5.8	5.0	41.2	39.2	0.1	0.1	...	...	21.0	...
Sloveenia	22.0	22.0	...	...	0.9	1.0	...	...	...	...
Slovakkia	8.0	8.0	...	...	0.3	0.3	...	...	20.3	...
EL-25	...	...	...	...	1.8	1.7	...	...	...	...

Allikas: Eurostat

Lihaga isevarustatuse tase EL-i liikmesriikides 2001 – 2004. aastal, %

	Veise-, sea- ja lambaliha				Linnuliha			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Belgia/Luksemburg	180	166	174	176	153	147	160	170
Taani	366	380	360	367	196	181	180	185
Saksamaa	94	95	92	94	66	72	71	73
Kreeka	593	59	56	56	79	78	70	75
Hispaania	110	109	112	112	96	97	97	97
Prantsusmaa	113	112	112	111	143	142	139	138
Iirimaa	270	272	271	261	103	100	100	100
Itaalia	77	77	76	76	107	112	107	106
Holland	207	201	184	193	202	194	161	175
Austria	109	110	110	109	73	77	78	78
Portugal	75	74	74	75	99	96	93	95
Soome	103	107	109	109	101	103	103	103
Rootsi	88	83	82	80	87	86	85	83
Suurbritannia	71	72	70	70	91	90	99	99
EL-15	106	106	104	105	106	107	102	103
Tšehhi	93	...	...	...	98	95	92	...
Eesti	69	...	...	...	33	35	...	...
Küpros	...	...	...	...	...	...	...	...
Läti	63	...	...	...	32	...	...	...
Leedu	97	...	...	...	94	...	...	...
Ungari	123	...	...	...	152	135	...	...
Malta	...	...	...	...	...	...	...	...
Poola	110	...	...	...	113	104	107	...
Slovenia	114	...	...	...	109	...	...	...
Slovakkia	89	...	...	...	90	89	85	...
EL-25	...	...	...	...	...	...	...	...

Allikas: Eurostat